

Nr 264.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, m. m.; given Stockholms slott den 3 maj 1946.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att *dels* jämlikt § 87 regeringsformen antaga härvid fogade förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet samt lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, *dels ock* bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

Gunnar Myrdal.

F ö r s l a g
till
L a g
om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

Häri genom förordnas som följer.

Inledande bestämmelse.

1 §.

I syfte att förebygga skadlig verkan av konkurrensbegränsning inom näringslivet skall övervakning ske på sätt nedan stadgas genom registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser och genom särskild undersökning.

Övervakning utövas av myndighet som Konungen bestämmer (övervakningsmyndighet).

Om registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser.

2 §.

Den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför viss tjänst är skyldig att efter anmaning av övervakningsmyndighet anmäla av honom ingånget eller eljest biträtt kartellavtal eller annan liknande konkurrensbegränsande överenskommelse, som berör pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden här i riket.

Vad i första stycket sägs skall äga tillämpning jämväl beträffande den som yrkesmässigt

utövar rörelse, avseende in- eller utlåning av penningar eller handel med in- eller utländskt mynt eller med värdpapper,

överlåter eller upplåter förmögenhetsrättighet av immateriell art,

upplåter nyttjanderätt till viss förnödenhet eller

utövar sådan hotell- eller pensionatrörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd.

Med yrkesutövare, som ovan avses, likställs sammanslutning av sådana yrkesutövare.

3 §.

Anmaning må avse jämväl överenskommelse, som föreligger vid viss framtida tidpunkt eller som träffas eller tillämpas under viss tidsperiod.

4 §.

Vid anmälan enligt 2 § skall fogas avskrift av överenskommelsen ävensom av övriga handlingar, som erfordras för att fastställa överenskommelsens innehåll. Är överenskommelsen helt eller delvis muntlig, skall vid anmälan fogas fullständig redogörelse för innehållet.

5 §.

Över konkurrensbegränsande överenskommelser, som anmälts eller vid särskild undersökning kommit till övervakningsmyndighets kännedom, skall föras register (kartellregister).

Om särskild undersökning.

6 §.

Finner övervakningsmyndighet beträffande verksamhet, som i 2 § avses, anledning att befara skadlig verkan av konkurrensbegränsning eller föreliggande eljest särskilda skäl därtill, äger myndigheten besluta att verksamheten skall göras till föremål för undersökning i vad avser förekomsten av konkurrensbegränsning och därav föranledd inverkan på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden här i riket.

7 §.

För undersökningens utförande äger övervakningsmyndighet förelägga yrkesutövaren att för myndigheten hålla tillgängliga handelsböcker, korrespondens och övriga handlingar, vilka kunna vara av betydelse för undersökningen, samt att i övrigt meddela myndigheten alla uppgifter som erfordras.

Vad sålunda stadgats innebär icke skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

Uppgiftsskyldig må kallas att personligen inställa sig inför myndigheten.

8 §.

Därest det på grund av särskilda omständigheter finnes vara för undersökningens fullföljande erforderligt, äger övervakningsmyndighet förelägga jämväl annan än den som jämlikt 7 § är uppgiftsskyldig att, på sätt och i den utsträckning i nämnda paragraf är stadgat, meddela uppgift som där sägs.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

Vid meddelande av föreläggande eller kallelse enligt 7 eller 8 § äger övervakningsmyndighet utsätta vite.

10 §.

Underlåter någon att inom förelagd tid anmäla överenskommelse, som i 2 § sägs, eller lämnar någon vid sådan anmälan eller i fall, som i 7 eller 8 § avses, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet oriktig uppgift, straffes med

dagsböter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare där någon, som har eller haft att taga befattning med undersökning, varom i 6 § sägs, i vidare mån än som kan anses erforderligt för uppdragets fullgörande yppar affärs- eller driftförhållande, varom han under sin verksamhet i eller för uppdraget erhållit kännedom, eller där han begagnar sig av sådan kännedom för att bereda sig eller annan fördel eller för att göra skada.

Brott, som i andra stycket avses, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

11 §.

Förekommer vid domstol mål om utdömande av vite, som utsatts enligt 9 §, eller om brott, som i 10 § sägs, och finnes målets offentliga handläggning kunna för någon medföra skada genom yppande av affärs- eller driftförhållande, må domstolen förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

12 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

13 §.

Den, som enligt 7 eller 8 § inställer sig inför övervakningsmyndighet, äger att därför uppbära ersättning enligt grunder som fastställas av Konungen.

14 §.

Över beslut av övervakningsmyndighet må klagan föras hos Konungen inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad.

15 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

Genom denna lag upphäves lagen den 18 juni 1925 (nr 223) om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar; dock skall sistnämnda lag alltjämt äga tillämpning med avseende å undersökning, som anletts innan den nya lagen trätt i kraft.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249)
om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.**

Härigenom förordnas, att 20 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar skall erhålla följande ändrade lydelse.

20 §.

Handling, som inkommit till övervakningsmyndighet varom förmäles i lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, må, i den mån handlingen innehåller upplysningar om yrkesutövers affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke i andra fall än Konungen bestämmer utlämnas förrän tjugo år förflutit från handlingens datum. Vad nu sagts gälle ock hos myndigheten upprättad handling, dock ej kartellregister.

På framställning av vederbörande yrkesutövare eller myndighet, som avses i första stycket, äger Konungen, om särskilda skäl därtill äro, förordna, att kartellregister, såvitt angår däri intagna uppgifter rörande viss överenskommelse, icke må utlämnas tidigare än tjugo år efter det anteckning om överenskommelsen gjorts i registret. Har framställning om sådant förordnande gjorts, må, innan ärendet blivit av Konungen avgjort, kartellregister i den del framställningen avser icke utlämnas. Vad nu sagts gälle ock handlingarna i ärendet; om utlämnande av sådan handling efter ärendets avgörande äge vad i första stycket stadgats motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 april 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, fråga om *övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet* samt anför därvid följande.

Kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering, vilken tillkallades genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 februari 1944, har med skrivelse den 21 september 1945 framlagt ett betänkande (SOU 1945: 42) med bl. a. förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

Sedan yttranden över betänkandet inhämtats från myndigheter och sammanslutningar, anhåller jag nu att få upptaga denna fråga till behandling.

Gällande lagstiftning.

Till en början torde jag i korthet få redogöra för nu gällande lagstiftning på området.

I anledning av skrivelse från 1920 års riksdag med hemställan om en allsidig utredning rörande truster och monopolistiska sammanslutningar till-satte Kungl. Maj:t år 1920 en kommitté, den s. k. trustlagstiftningskommittén, med uppdrag att utarbeta och avgiva förslag till lagstiftning på området. Sedan kommittén avgivit betänkande med förslag till lag om vissa åtgärder beträffande monopolistiska företag och sammanslutningar samt detta varit föremål för ytterligare överväganden, framlades vid 1925 års riksdag proposition i ämnet. Propositionen ledde till antagandet av *lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar*.

Enligt denna lag, i det följande benämnd 1925 års lag, kan företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet, göras till föremål för undersökning med syfte att utreda företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållandena här i riket. Förutsättning därför är, att företaget eller sammanslutningen kan antagas vara av monopolistisk natur. Om sådan undersökning förordnar Konungen, när skäl därtill äro. Undersökning verkställs av ämbetsmyndighet

eller av en eller flera särskilt förordnade sakkunniga och erfarna personer. Vid uppdragets utförande är ämbetsmyndigheten eller den eller de förordnade personerna att betrakta som särskild myndighet (undersökningsmyndighet). Företrädare, föreståndare eller ledare för företag eller sammanslutning, som är föremål för undersökning, kan av undersökningsmyndighet föreläggas att förete handelsböcker och andra handlingar, vilka kunna lämna upplysning om företaget eller sammanslutningen. Representant, som nu sagts, kan vidare åläggas att bereda undersökningsmyndighet eller dess ombud tillträde till företagets eller sammanslutningens lokaler ävensom att lämna erforderliga upplysningar i saken, dock icke sådana som innebära yrkeshemligheter av teknisk natur. Upplysningsskyldig kan slutligen åläggas att personligen inställa sig för undersökningsmyndighet. I vissa fall kan även annan än nyssnämnda representanter för företag eller sammanslutning åläggas upplysningsskyldighet. Undersökningsmyndighet äger utsätta vite vid meddelande av föreläggande eller kallelse samt fälla till vite. Undersökningsmyndighets beslut må överklagas hos Kungl. Maj:t. I fråga om offentligheten av sådana handlingar, vilka inkommit till eller upprättats hos undersökningsmyndighet, stadgas i lagen, att de må utlämnas endast såvitt de icke röra affärs- eller driftförhållande eller, i den mån handlingen är av sådant innehåll, med Konungens särskilda tillstånd eller efter det tjugufem år förflutit från handlingens datum. För uppgiftsskyldig som mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift stadgar lagen böter och i fall av synnerligen försvårande omständigheter fängelse i högst sex månader. Samma straffpåföljd gäller för den som tagit befattning med undersökning och som obehörigen yppar affärs- eller driftförhållande, varom han erhållit kännedom i samband med undersökningen, eller obehörigen begagnar sig av sådan kännedom. Mål om förbrytelse mot lagen må handläggas inom stängda dörrar, därest målets offentliga handläggning finnes kunna medföra skada genom yppande av affärs- eller driftförhållande.

I 20 § *lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar*, i fortsättningen kallad sekretesslagen, hänvisas till sekretessbestämmelserna i 1925 års lag genom ett stadgande av innehåll, att handlingar vilka inkommit till eller upprättats hos undersökningsmyndighet, varom förmåles i 1925 års lag, ej må utlämnas i andra fall eller annan ordning än i nämnda lag sägs.

Kommissionens betänkande.

Kommissionen lämnar inledningsvis en översikt av skilda företeelser inom näringslivet, som i nationalekonomien brukas angivas som exempel på monopolistisk eller ofullständig konkurrens. Kommissionen anför därvid bl. a. följande.

Med industrialiseringsprocessens fortgång har näringslivets struktur undergått en genomgripande förändring. Den tekniska utvecklingen har lett till uppkomsten av storföretag, vilka i hård konkurrens med varandra sökt er-

övra marknaden. Ibland har ett företag lyckats tränga ut de övriga, varefter det förstnämnda kvarstått som ensamtillverkare för en avgränsad, större eller mindre marknad. Andra gånger ha företagen ansett en sammanslagning vara till större fördel än en ruinerande konkurrens och åter andra gånger har konkurrensen lett till att företagen träffat överenskommelser rörande priser, avsättning m. m., vilka överenskommelser kunnat vara av mer eller mindre fast natur. Även i sådana fall, då företagens storlek varit mindre och deras antal ganska stort, har konkurrensen kunnat få samma följder. Samarbetet har då ofta börjat för andra ändamål, exempelvis för tillvaratagande av mera allmänna intressen. Den kontakt som härigenom uppstått mellan företagen inom branschen i fråga har sedermera underlättat ett fastare samarbete i konkurrensbegränsande syfte.

Konkurrensbegränsningarna i det moderna näringslivet omfatta icke enbart dessa mera uppenbara former av faktiskt monopol eller organiserad samverkan med formella avtal eller med överenskommelser av annan art. För det första kan, när antalet företagare på marknaden är så litet, att vederbörande känner till den prissättning de övriga tillämpa, ett monopolpris uppstå utan att överenskommelse härom träffas. Så torde ibland vara fallet på lokala marknader och i branscher, där antalet företagare begränsas genom att statliga eller kommunala myndigheter uppställa vissa villkor för yrkets utövande. Även på stora marknader kunna liknande företeelser konstateras. För det andra kan ett företag uppnå en sådan storleksordning i förhållande till de övriga, att dess prissättning blir normerande för marknaden.

Men konkurrensförhållandena påverkas även av andra omständigheter, till exempel förekomsten av märkesvaror. En producent av en märkesvara har en viss förmånsställning på sin speciella varumarknad. I jämförelse med en ren monopolist har han visserligen att räkna med starkare potentiell konkurrens från tillverkare av varor, vilka kunna ersätta hans produkt, och han måste i sin prissättning taga hänsyn härtill. Men inom vissa gränser har han möjlighet att vid fastställandet av priserna utnyttja sin förmånsställning, därför att köparna av hans produkt av den ena eller andra orsaken föredraga denna framför andra likartade produkter, så länge prisskillnaden icke blir alltför stor. På detta område skulle en priskonkurrens ofta kunna starkt reducera företagens vinst, varför producenterna antingen föredraga att träffa uppgörelse om att hålla vissa priser eller också, i all synnerhet om de äro fåtaliiga, utan överenskommelser hålla gemensamma priser. Sin ställning på marknaden uppnår producenten i sådana fall icke genom prissänkning utan genom en omfattande reklam eller genom vissa detaljer i varans utstyrelse och förpackning, vilka utan att ha något egentligt värde för konsumenten draga köparnas uppmärksamhet till denna vara. Den kostnadsökning, som härigenom uppkommer, får vägas mot vinsten av en ökad avsättning. Inom distributionen återfinnas lokala detaljhandlarmonopol, som kunna uppstå på grund av butikens belägenhet eller på grund av kundernas bristande kännedom om prissättningen hos konkurrenterna, deras vana att handla i viss affär m. m.

Under hänvisning till den sålunda lämnade redogörelsen för olika konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet uttalar kommissionen, att en kontroll på förevarande område icke kunde, om den skulle bli effektiv, begränsas till karteller och ensamtillverkare utan måste sträcka sig över ett mera vidsträckt område av näringslivet. Kommissionen fortsätter härefter.

Kommissionen vill emellertid starkt understryka att förekomsten av organiserad samverkan mellan företag eller av företag med monopolistisk ställ-

ning på marknaden icke i och för sig är en anledning till ingrepp från samhällets sida. Tvärtom kan en samverkan eller sammanslagning av smärre företag till större enheter i vissa fall vara en förutsättning för en rationalisering av produktion och distribution. Det är först då det kan konstateras att missbruk och missförhållanden — såsom produktionsbegränsningar, orimligt höga priser i förhållande till kostnaderna, konserverandet av kostnadskrävande produktionsmetoder m. m. — verkligen föreligga och dessa ej kunna elimineras på annat sätt, som ett statligt ingripande blir aktuellt. Man skulle även kunna uttrycka det så, att samverkan och företagskoncentration har sitt samhälleliga existensberättigande endast i den rationalisering, som däri- genom möjliggöres.

För efterkrigstiden har kommissionen uppsatt som den offentliga ekonomiska politikens mål att åstadkomma en hög och jämn sysselsättning. Detta förutsätter att faktorer av institutionell, företagspolitisk eller annan art icke förhindra att förefintliga produktiva resurser utnyttjas på ett sätt, som svarar mot det uppställda målet.

Det är därför ett samhälleligt intresse att företag, som arbeta på områden av näringslivet, där ofullständig konkurrens råder, icke bedriva en restriktiv produktionspolitik, vilken skulle kunna leda till ofullständig sysselsättning av arbetskraften och en sämre försörjning än som annars vore möjlig med tillgängliga resurser.

Den restriktiva produktionspolitik, för vilken konkurrensbegränsningarna skapa förutsättningar, tar sig uttryck i en monopolistisk prissättning, däri- genom att priset under sådana förhållanden kan sättas högre än om fri konkurrens råder eller om företaget icke utnyttjar de möjligheter konkurrensbegränsningarna skapa. De högre priserna medföra en inskränkning av konsumenternas efterfrågan, vilket betyder en sämre försörjning med de produkter det gäller. På grund av efterfrågans bristande elasticitet innebär vidare en monopolistisk prispolitik ofta, att konsumenternas utgifter för varan i fråga bli större än de skulle varit vid frikonkurrenspriset, enär konsumtionen inskränkes proportionsvis mindre än priset höjes. Konsumenternas möjligheter att köpa andra varor minskas härigenom. En restriktiv produktionspolitik kan sålunda få återverkningar på sysselsättningen utanför området för den ofullständiga konkurrensen.

Som framgår av det sagda, bortser kommissionen icke från den rationalisering och kostnadsänkning, som ofta genomföres i samband med en trust- och kartellbildning, exempelvis genom nedläggandet av ineffektiva företag och koncentration av driften. Samtidigt kan man dock konstatera tendenser i motsatt riktning, särskilt när ett monopol ägt bestånd en längre tid. En ensamtillverkare, som icke har pressen från konkurrenter, kan sålunda bli kvar i teknisk utveckling och bibehålla ineffektiva produktionsmetoder. I en kartell kan prissättningen komma att anpassas efter de företag, som är ineffektivast och som arbeta med de högsta kostnaderna. Produktionskostnadsnivån kommer i bägge dessa fall att ligga högre än den skulle ha gjort, om fri konkurrens hade varit rådande. Samhällets produktiva resurser komma härigenom ej att få den användning, som leder till bästa möjliga produktionsresultat och högsta nationalinkomst.

Om företagen inom en viss bransch bundit priserna genom överenskommelser eller om monopolprissättning uppstått utan överenskommelser på sätt som nu beskrivits, kunna företagen stundom överdimensionera sin egen försäljningsorganisation genom att anställa agenter och handelsresande, anordna dyrbara utställningslokaler m. m., eller också kunna de erbjuda återförsäljare höga rabatter, varigenom vinstchanserna inom detaljhandeln ökas. Detta kan i sin tur leda till en överdimensionering av den bransch det är fråga

om. Den kostnadsökning som härigenom uppstår och som inkräktar på monopolvinsten leder ofta till att överenskommelsen mellan företagen utvidgas att omfatta även rabatter och försäljningsförhållanden eller att nya överenskommelser i denna riktning träffas. I den mån så icke sker, kommer monopolvinsten att reduceras. Trots en dylik konkurrens mellan företagen blir resultatet, att de produktiva resurserna ofta bli sämre utnyttjade än vid priskonkurrens.

I de fall, då monopolbildningar åstadkomma en stegring av företagsvinsten utöver vad som vid fri konkurrens skulle vara möjligt, är det naturligt, att fackliga organisationer söka utnyttja situationen i syfte att låta arbetskraften genom högre löner komma i åtnjutande av en del av den genom monopoliseringen åstadkomna mervinsten. Detta behöver dock icke innebära, att arbetarna ha ett medvetet intresse av monolets bibehållande; skulle fri konkurrens återställas, torde nämligen lönerna i många fall kvarbli vid den höjda nivån. Men vid monopol ha arbetsgivarna större möjlighet än eljest att genom prishöjning avvältra en del av en eventuell lönestegring på konsumenterna, och löneförhöjningar kunna därför under sådana förhållanden bidra till att göra hushållningen mera restriktiv. I enstaka fall förekommer, att fackliga organisationer direkt samverka med företagen i konkurrensbegränsande syfte.

Utöver de nu diskuterade verkningarna kan den ofullständiga konkurrensen få konsekvenser av fördelnings- och prispolitisk art.

I vissa fall uppstå sålunda monopolvinster, vilka, även om de genom beskattning kunna mer eller mindre fullständigt indragas till det allmänna, innebära en icke önskvärd omfördelning av inkomsterna. Vidare kan den monopolistiska prisbildningen medföra kostnadsstegringar, vilka påverka prisstrukturen. Detta senare förhållande är av särskilt intresse i nuvarande läge.

I yttrande den 26 september 1944 över priskontrollnämndens förslag till ny prisregleringslag, framhåller kommissionen i fortsättningen, hade kommissionen enhälligt uttalat sig för priskontrollens avskaffande, så snart normala förhållanden inträdde. Förutsättning härför vore emellertid, att priserna anpassade sig efter de sjunkande kostnaderna. För att priskontrollen i sin nuvarande form icke skulle behöva bibehållas längre än som vore oundgängligen nödvändigt, vore det enligt kommissionens uppfattning önskvärt att bevakningen av de områden, på vilka konkurrensen vore begränsad, kunde övertagas av ett nytt samhälleligt organ med speciell uppgift att följa utvecklingen på dessa begränsade områden.

Det torde icke, uttalar kommissionen ytterligare, kunna undvikas, att de olika åtgärder, som beslutats eller föreslagits i syfte att upprätthålla sysselsättningen under en kommande lågkonjunktur, skulle komma att medföra en viss stelhet i fråga om arbetslösheten. Då det kunde befaras, att en dylik utveckling skulle ställa vårt land i en ogynnsam konkurrensställning gentemot utlandet, vore det av vikt, att företagets kostnader hölles nere genom rationaliseringsåtgärder av olika slag, förbättrad organisation m. m. Ett led i en kostnadsänkande politik, vilken icke byggde på nedpressning av lönerna, vore att förhindra konkurrensbegränsningar på hemmamarknaden att verka pris- och därigenom även kostnadsuppehållande.

Vid kommissionens betänkande är som bilaga 2 fogad en redogörelse för utbredningen av och formerna för den organiserade samverkan, som för när-

varande gör sig gällande inom svenskt näringsliv. Redogörelsen bygger dels på de undersökningar, som på sin tid verkställdes av 1936 års näringsorganisationssakkunniga och som framlades i deras betänkande om organiserad samverkan inom svenskt näringsliv (SOU 1940: 35), och dels på kompletterande undersökningar, som kommissionen låtit verkställa för tiden efter avgivandet av nyssnämnda betänkande. På grundval av dessa undersökningar lämnar kommissionen i sitt betänkande en översikt över koncentrationstendenser på olika områden av näringslivet före och under kriget. I denna framhålles att näringsorganisationssakkunniga beträffande förhållandena under åren närmast före kriget som allmänt omdöme uttalat att starka koncentrationstendenser gjort sig gällande på skilda områden inom näringslivet samt att tendenserna i främsta rummet tagit sig uttryck i organiserad samverkan mellan olika företag, medan uppbyggandet av mycket stora företagsenheter spelat mindre roll. De sakkunniga hade vidare konstaterat, att samverkan i första hand gällt reglering av marknadsförhållanden såsom prissättning, konkurrensmetoder och konkurrensvillkor. Hos vissa företag hade de sakkunniga konstaterat en prispolitik, som måste betecknas som missbruk av möjligheten att behärska den svenska marknaden för de varuslag, som vederbörande företag producerade eller saluförde. Kommissionen uttalar för egen del sammanfattningsvis, att de koncentrationstendenser, som de sakkunniga ansett sig kunna konstatera, i stort sett konserverats under kriget och i viss utsträckning blivit påtagligare.

Då de konkurrensbegränsningar av icke obetydlig omfattning, som sålunda konstaterats föreligga på skilda områden inom näringslivet, enligt kommissionens uppfattning icke kunde förväntas minska under den kommande efterkrigsperioden, funnes skäl att föranstalta om utredning och övervakning i syfte att vinna nödig kunskap om hithörande spörsmål. Förekomsten av konkurrensbegränsande företeelser gäve visserligen, såsom kommissionen även i tidigare sammanhang framhållit, icke i och för sig anledning till ingripanden från samhällets sida. Om det emellertid vid bedömning av de vid utredningen och övervakningen vunna resultaten skulle visa sig, att missbruk och skadliga verkningar förekomme på vissa områden inom näringslivet, borde samhället ingripa för åstadkommande av rättelse. Även om utvecklingshämmande och prissfördyrande verkningar av existerande konkurrensbegränsande företeelser icke gjort sig märkbara i större omfattning under krigsåren, kunde risker därför ånyo bliva aktuella, då de speciella förhållanden, vilka karakteriserat krigstidens reglerade ekonomi, icke längre verkade återhållande.

Den utrednings- och övervakningsverksamhet, som erfordras för vinnande av den nödvändiga kunskapen om de konkurrensbegränsande företeelserna, föreslår kommissionen skola organiseras efter i huvudsak följande riktlinjer. Verksamheten bör inriktas på tre olika uppgifter. Först måste verkställas en allmän fortlöpande analys av marknadsförhållandena, avseende att klarlägga de strukturella förändringarna inom vårt näringsliv och den ofullständiga konkurrensens roll härvidlag. Den andra uppgiften är att skapa en ständigt aktuell kunskap om förekomsten av kartellavtal och

andra liknande överenskommelser av konkurrensbegränsande natur. Som tredje och sista uppgift för den angivna verksamheten uppställer kommissionen utförande av specialundersökningar i sådana fall, då inom områden med ofullständig konkurrens missbruk och eljest skadliga verkningar kunna befaras.

Den första uppgiften, nämligen den allmänna analysverksamheten, finner kommissionen böra överlämnas till konjunkturinstitutet. För lösande av denna uppgift skulle institutet ha att vid sina strukturundersökningar och sin allmänna analys av pris-, kostnads- och vinstutvecklingen taga särskild hänsyn till verkningarna av den ofullständiga konkurrensen. Emellertid anser kommissionen det vara nödvändigt för detta arbete, att den löpande prisstatistiken reformeras och förbättras i olika hänseenden.

Den andra uppgiften, som skulle innefatta skapande av kunskap om förekomsten av överenskommelser av konkurrensbegränsande natur, bör enligt kommissionen lösas på så sätt, att myndighet eller annat statligt organ registrerar dylika överenskommelser i ett offentligt kartellregister. Myndigheten eller organet skulle genom sin verksamhet åvägabringa en successiv kartläggning av näringslivet med hänsyn till förekomsten av sådan ofullständig konkurrens, som har sin grund i konkurrensbegränsande överenskommelser. Uppgiften bör enligt kommissionen lämpligen anförtros åt en särskild, för ändamålet inrättad byrå inom kommerskollegium, direkt underställd ämbetsverkets chef. Förutom registreringen kunde byrån, såsom ett centralt utredningsorgan på förevarande område, även handha bearbetningen av det inkommande materialet.

Syftet med den tredje utrednings- och övervakningsuppgiften, utförande av specialundersökningar, skulle vara att genom granskning av yrkesutövarers handelsböcker, korrespondens och övriga affärshandlingar undersöka, huruvida yrkesutövaren utnyttjat en monopolistisk ställning på ett ur samhällellig synpunkt icke önskvärt sätt. Sådana undersökningar böra enligt kommissionens uppfattning i regel utföras av det centrala utredningsorganet, d. v. s. nyssnämnda byrå inom kommerskollegium. Dock finnas, betonar kommissionen, områden inom näringslivet, där andra statliga myndigheter kunna tänkas vara bättre skickade att utföra undersökningsuppdrag av ifrågavarande slag. Som exempel nämner kommissionen bankväsendet, försäkringsväsendet, jordbruksnäringen samt biltransportväsendet. Beslut om vilka myndigheter som skola få befogenhet att verkställa specialundersökningar synes emellertid enligt kommissionens uppfattning icke behöva fattas, förrän det centrala utredningsorganet tillsatts och blivit i tillfälle att framlägga förslag beträffande övervakningsverksamhetens planläggning.

Sammanfattningsvis uttalar kommissionen, att det vore av vikt att organisationen för ett utrednings- och övervakningsarbete på förevarande område icke fastlöstes i alltför stela former.

Beträffande frågan om åtgärder mot missbruk på området inom näringslivet med ofullständig konkurrens utvecklar kommissionen i huvudsak följande synpunkter. Det syntes ej lämpligt,

att de utredande och övervakande organen finge till uppgift att bedöma, huruvida yrkesutövare gjort sig skyldig till sådant missbruk att ingripande däremot vore påkallat. Än mindre borde organen ha till uppgift att föreslå eller besluta, att dylikt ingripande skulle ske. De nu nämnda uppgifterna liksom uppgiften att bestämma formen för ingripandet borde i regel tillkomma Kungl. Maj:t. I vissa fall torde för ett ingripande riksdagens medverkan erfordras. Som exempel på tänkbara former för statliga ingripanden ville kommissionen anföra bl. a. tullsänknings, igångsättande av konkurrerande statliga företag samt statligt övertagande av den monopoliserade näringsgrenen. Vissa ledamöter i kommissionen hade dock ansett, att rättelse under alla förhållanden borde kunna åvägbringas genom andra åtgärder än förststatligande. Ofta kunde enligt kommissionens mening rättelse troligen åstadkommas genom förhandlingar mellan en av Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt kommission samt vederbörande yrkesutövare eller sammanslutning. Planeringskommissionen räknade med att statliga åtgärder över huvud icke skulle bli talrikt förekommande, om blott tillräcklig publicitet skapades kring förhållandena på områden, där konkurrensen vore begränsad. Publicering på bred bas — med vederbörlig hänsyn tagen till yrkesutövares legitima intresse av skydd för affärshemligheter — av det i samband med övervakningen inkomna materialet skulle tjäna flera syften. Den allmänna diskussionen i hit hörande frågor skulle sålunda komma att vinna i saktighet, och grundlösa beskyllningar och misstankar kunde undvikas. Vidare kunde vissheten om att de konkurrensbegränsande metoderna komme att framläggas inför en större allmänhet verka som en hämsko på eventuella tendenser till missbruk. Slutligen kunde genom publiciteten potentiella konkurrenters uppmärksamhet komma att fästas på områden med oskäligen prisbildning.

För att möjliggöra en övervakning av konkurrensbegränsande företeelser i enlighet med de av kommissionen angivna riktlinjerna erfordrades, framhåller kommissionen, lagregler enligt vilka yrkesutövare och sammanslutningar inom näringslivet kunde åläggas att för registrering hos vederbörande övervakningsorgan anmäla konkurrensbegränsande överenskommelser och som vidare gäve övervakningsorgan befogenhet att för specialundersökningars genomförande inhämta nödiga uppgifter. Stadgandena i 1925 års lag erbjöde visserligen möjligheter härutinnan. Den innehöll emellertid inga generella bestämmelser om fortlöpande offentlig tillsyn över näringsområden med ofullständig konkurrens. Vidare fölle stora yrkes- och näringskategorier utanför dess tillämplighetsområde. För övrigt hade lagen kommit till användning endast i ett fåtal fall. Enligt kommissionens uppfattning vore det därför nödvändigt att genomföra en mera omfattande lagstiftning på området.

Kommissionen uppdrager i betänkandet jämväl riktlinjerna för en sådan utvidgad lagstiftning. I det följande lämnas en redogörelse för dessa.

Beträffande spörsmålet om vilka yrkesutövare som böra falla under lagens tillämplighetsområde anför kommissionen bl. a. följande.

Ur samhälleliga synpunkter är det önskvärt, att en lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser göres tillämplig på samtliga företag i enskild, kooperativ, kommunal eller statlig drift. Det synes vidare ej ändamålsenligt att som i 1925 års lag begränsa lagen på sådant sätt, att tjänster av annat slag än transporttjänster samt de tjänster, som lämnas av bank- och försäkringsväsendet, lämnas utanför densamma. Även andra slag av tjänster, liksom också upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, böra falla under den samhälleliga övervakningen. I fråga om personliga tjänster föreligga vissa svårigheter för en gränsdragning mellan exempelvis avtal rörande produktion och försäljning av förnödenheter, och sådana som närmast motsvara arbetsavtal. Det är givet att transporttjänster tillhöra det område, som bör övervakas, vidare reparationsarbeten av olika slag och tjänster, som utföras av olika grupper av hantverkare, såsom målare, snickare, elektriska och andra installatörer, frisörer m. m. i deras egenkap av egna företagare. Även de taxor, som tillämpas av s. k. fria yrkesutövare som läkare, tandläkare, advokater m. m. kunna ägnas uppmärksamhet. I fråga om upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art har kommissionen närmast tänkt på uthyrning av filmer, men även vissa andra företeelser, som sammanhånga med rätten att offentligt framföra musikaliska och dramatiska verk eller utnyttjandet av patenträttigheter, kunna beaktas.

Undantag från den här föreslagna övervakningen bör dock i regel göras för organisationerna på arbetsmarknaden och de mellan dem träffade avtalen. I den mån kollektivavtal innehålla bestämmelser, vilka kunna påverka konkurrensen mellan företagarna, exempelvis förbud för fackföreningsmedlemmar att taga arbete hos företagare, som ej tillhöra viss företagareorganisation, skola de, försåvitt denna organisation tillika reglerar priser m. m., dock falla under den här föreslagna lagen.

En företagareorganisation, som samtidigt är både arbetsgivareförening och organ för samarbete i t. ex. marknadsfrågor, bör emellertid i sistnämnda egenskap jämställas med här avsedda sammanslutningar.

Under lagens tillämpningsområde skola falla alla yrkesutövare, som driva verksamhet här i riket, oavsett om vederbörande företag äges av svensk medborgare eller utlänning. Utländska monopolföretags agenter eller försäljningsbolag skola sålunda vara föremål för övervakning och eventuella åtgärder på samma sätt som övriga företagare. Särskilt bör iakttagas att icke dessa företag på grund av de statliga åtgärderna komma i ett gynnsammare läge än de rent inhemska yrkesutövarna.

Kommissionen behandlar därefter principerna för den ifrågasatta registreringen av konkurrensbegränsande överenskommelser och upptager till en början till diskussion frågan om vilka överenskommelser som böra bli föremål för registrering. Under framhållande av de stora svårigheterna att närmare precisera innebörden i begreppet konkurrensbegränsande överenskommelse uttalar kommissionen därvid följande.

Då syftemålet med lagen är att åstadkomma en övervakning av konkurrensbegränsande företeelser, är det givet att endast sådana överenskommelser, som verkligen innebära en begränsning av konkurrensen, äro av intresse för registreringsmyndigheten. Överenskommelser mellan köpare och säljare äro sålunda oftast intresselösa i detta sammanhang, när de i regel icke åsyfta en konkurrensbegränsning. Undantag från denna regel utgöres exempelvis av sådana överenskommelser som innebära ett åtagande från köparen att hålla vissa priser i sin yrkesutövning. Vidare skola överenskommel-

serna beröra pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden. Till överenskommelser, som skola anmälas, böra icke hänföras rena konditionsavtal, vilka icke ha någon betydelse för prissättningen.

Kommissionen uttalar vidare, att endast sådana överenskommelser som berörde den svenska hemmamarknaden borde omfattas av registreringsskyldigheten. Avtal och överenskommelser avseende exportmarknader saknade i detta sammanhang intresse. Vidare borde överenskommelser av lokal natur, vilka trots sin begränsning ofta kunde vara av stor betydelse för prissättningen, kunna bli föremål för registrering.

Kommissionen övergår härnäst till att diskutera olika metoder för möjliggörande av registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser. Att stadga en allmän skyldighet för yrkesutövare att lämna uppgift beträffande sådana överenskommelser finner kommissionen ur olika synpunkter vara olämpligt. Kommissionen stannar därför vid att föreslå, att i lagen skall stadgas skyldighet för yrkesutövare — varmed bör likställas sammanslutning av yrkesutövare — att efter anmaning av vederbörande registreringsorgan anmäla av honom ingångna eller eljest biträdda överenskommelser. En sådan anordning innebure, anför kommissionen, att registreringsorganet skulle företaga inventeringar av förefintliga överenskommelser. Organet hade därvid möjlighet att självt bestämma, hur långt det ville sträcka registreringen. Organet kunde bortse från sådana yrkesutövare, vilka kunde förmodas icke ha någon större betydelse för marknaden, och helt koncentrera sig på de övriga. Organet borde emellertid, såsom kommissionen även i ett tidigare sammanhang uttalat, vid sina inventeringar inrikta sig på att åstadkomma en successiv kartläggning av alla de områden inom näringslivet, vilka kännetecknades av att konkurrensen vore begränsad till följd av överenskommelser mellan yrkesutövare. För att ett så fylligt material som möjligt skulle framkomma borde vederbörande yrkesutövare vara skyldig insända kopia av överenskommelse och av andra handlingar, som upprättats i anslutning till denna. I den händelse överenskommelsen varit muntlig, borde skriftlig redogörelse för densamma insändas samtidigt med anmälan.

Svagheten med ett system som det nu angivna, uttalar kommissionen i fortsättningen, vore att det bleve svårt att följa de förändringar, som inträffade under perioder mellan två inventeringar hos ett företag. Denna brist kunde emellertid avhjälpas genom att registreringsorganet finge befogenhet att för de yrkesutövare och sammanslutningar, som organet ville följa kontinuerligt, föreskriva skyldighet att under viss period framåt insända uppgifter om nya överenskommelser och viktigare förändringar av förut registrerade överenskommelser.

Till förhindrande att överenskommelser undanhölles registreringsorganet borde enligt kommissionen organet få rätt att i kontrollsyfte hos vederbörande yrkesutövare taga del av erforderliga handlingar. Vidare borde vissa påföljder stadgas för yrkesutövare, som felade i fråga om anmälningsskyldighetens fullgörande. I detta hänseende föreslår kommissionen dels straffpå-

följd och dels en påföljd av innebörd, att felande yrkesutövare icke skall äga göra gällande i överenskommelsen stadgad påföljd för kontraktsbrott mot någon som bryter överenskommelsen.

Befogenheten att fatta beslut om igångsättande av specialundersökning, anför kommissionen, syntes i regel böra tilläggas det centrala utredningsorgan, som skulle omhändera registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser. Sedan ett sådant organ inrättats, skulle det enligt kommissionens mening innebära onödig omgång, om Kungl. Maj:t skulle — i likhet med vad som vore fallet enligt 1925 års lag i fråga om där avsedd undersökning — behöva besluta om specialundersökning i varje särskilt fall. Såsom redan förut angivits skulle det centrala utredningsorganet enligt kommissionen i regel även ombesörja utförandet av specialundersökningarna.

Med hänsyn till det allmänna syftet med specialundersökningar — att utröna huruvida missbruk av yrkesutövares monopolistiska ställning förekomme — måste, uttalar kommissionen, sådana undersökningar kunna företagas med avseende på alla former av ofullständig konkurrens. I första hand åsyftade kommissionen sådana fall, där kartellavtal eller andra överenskommelser av konkurrensbegränsande natur föreläge eller där ett enda företag utövade dominerande inflytande på marknaden. Men även de övriga former av ofullständig konkurrens, som kommissionen berört i sin översikt över dessa företeelser i inledningen av betänkandet, kunde enligt kommissionens uppfattning stundom giva anledning till undersökningar.

För verkställande av specialundersökning måste utredningsorgan, framhåller kommissionen, ha befogenhet att ålägga yrkesutövare att förete handelsböcker, korrespondens och andra affärshandlingar ävensom att lämna erforderliga uppgifter rörande pris-, produktions- och omsättningsförhållanden m. m. Utredningsorgan borde även kunna ålägga yrkesutövare att inställa sig personligen inför organet. Lämnande av oriktiga uppgifter syntes böra straffbeläggas.

Kommissionen övergår härefter till att behandla frågan om offentlighetsprincipens tillämpning på förevarande område. Kommissionen framhåller, att en avvägning därvid måste göras mellan å ena sidan allmänhetens och näringslivets rättmätiga intresse av publicitet — varvid finge hållas i minnet att redan en sådan publicitet komme att verka återhållande på monopolistiska överdrifter — samt å andra sidan yrkesutövarnas och sammanslutningarnas intresse av skydd för affärshemligheter, därvid även den utländska konkurrensen måste beaktas.

I fråga om kartellavtal och andra överenskommelser av konkurrensbegränsande natur, som av utredningsorgan inforrats i och för registrering, uttalar kommissionen, att en så stor offentlighet som vore möjlig med hänsyn till yrkesutövarnas berättigade intressen av skydd för affärshemligheter vore önskvärd ur allmänna synpunkter. Under alla förhållanden borde uppgifter beträffande kartells eller sammanslutnings namn ävensom namnen på deltagarna i densamma vara offentliga. Likaså borde som ett minimum krä-

vas, att uppgifter rörande vilka produkter en överenskommelse omfattade samt uppgifter rörande priser, produktion, marknadsfördelning och annan försäljningspolitik hölles tillgängliga för allmänheten. Enligt kommissionens uppfattning kunde emellertid ur allmänna synpunkter resas rättmätiga krav på större offentlighet. Kommissionen ville därför föreslå, att det huvudsakliga innehållet i — den skriftliga eller muntliga — överenskommelsen infördes i det offentliga kartellregister, varom tidigare nämnts. Detta skulle innebära, att avtalstexten — beträffande muntliga överenskommelser den till registreringsorganet lämnade redogörelsen för avtalet — komme att inflyta i registret. För den händelse betydelsefulla uppgifter i avtalet, exempelvis pris- och rabattuppgifter eller uppgifter rörande fördelning av produktion eller avsättning, icke intagits i avtalets text utan återfunnes i protokoll, brev eller dylikt, borde anteckningarna i registret kompletteras därmed.

Om i viss överenskommelse skulle ingå uppgifter, genom vilkas offentliggörande utländska företagare skulle kunna erhålla sådana upplysningar om svenska konkurrensförhållanden, som skulle kunna skada legitima affärsintressen här i landet, borde, anför kommissionen vidare, möjlighet finnas att bereda skydd för sådana uppgifter. Detta syfte skulle kunna nås därigenom, att åt Konungen gäves befogenhet att efter framställning av vederbörande yrkesutövare bestämma, att kartellregistret i de delar, vilkas offentliggörande kunde få nyss angivna konsekvenser, skulle vara hemligt. Härvid borde emellertid beaktas kravet på offentlighet i så stor utsträckning som vore möjlig med hänsyn till att nationella eller legitima enskilda affärsintressen icke lede skada. Kommissionen räknade med att dylika undantag från offentlighetsregeln skulle bli sällsynta.

Beträffande sådana till utredningsorgan inkomna uppgifter, som av kommissionen avsetts icke skola intagas i kartellregister, anför kommissionen följande.

Uppgifter rörande vinster, kostnader m. m. samt handlingar av olika slag, som infordras i samband med specialundersökningar och inventeringar av överenskommelser av konkurrensbegränsande natur, skola, i de fall de icke skola intagas i registret och i den mån de kunna anses lända vederbörande yrkesutövare eller sammanslutning till men, vara hemliga och sålunda endast få utgöra underlag för utredningsorganets undersökningar.

I likhet med vad som föreskrives i 1925 års lag bör vad nu sagts även gälla de redogörelser för yrkesutövares eller sammanslutningars förhållanden, som kunna avlämnas av organet och som bygga på hemligt material. Det bör sålunda bero på Kungl. Maj:t, huruvida och i vilken omfattning dylika utredningsresultat skola publiceras som ett led i de exekutiva åtgärderna. Innan sådant beslut fattas, bör vederbörande företag eller sammanslutning ha rätt att avgiva yttrande i ärendet.

Kommissionen anför beträffande de erforderliga sekretessbestämmelserna, att kommissionen ansåge det vara av värde att i samma lag som innehölle bestämmelser om registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser och om specialundersökningar understryka den trygghet, som företagarna kunde räkna med i fråga om skydd mot offentliggörandet av sådana uppgifter, som skulle lända företaget till men, om de komme till konkurrenternas kän-

nedom. Kommissionen föreslår därför, att sekretessbestämmelserna upptagas i den ifrågasatta övervakningslagen.

I överensstämmelse med de riktlinjer, för vilka nu redogjorts, har kommissionen upprättat förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet. Förslaget torde såsom *bihang* få fogas till statsrådsprotokollet.

Vid kommissionens betänkande ha fogats tre *särskilda yttranden* av ledamöter i kommissionen. Sammanlagt nio ledamöter uttala i två av dessa yttranden, att ledamöterna visserligen delade majoritetens uppfattning, att en lagstiftning borde komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommissionen upprättade lagförslaget men att de icke i alla avseenden kunde ansluta sig till de i motiveringen för förslaget anförda synpunkterna. I ett av dessa yttranden, omfattat av två ledamöter, anföres därjämte reservation mot avfattningen av lagförslagets 7 §. Även i det tredje särskilda yttrandet, vilket avgivits av en av kommissionens ledamöter, anföres reservation mot avfattningen av nämnda paragraf. Till dessa två reservationer torde jag få återkomma i ett senare sammanhang.

Yttranden.

Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av socialstyrelsen, nämnden för konjunkturinstitutet, bank- och fondinspektionen, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, försäkringsinspektionen, statens priskontrollnämnd, fullmäktige i riksbanken, 1943 års sekretessutredning, 1944 års trafikutredning, svenska stadsförbundet, landsorganisationen i Sverige samt svenska arbetsgivareföreningen. Vidare ha yttranden överlämnats av lantbruksstyrelsen från Sveriges lantbruksförbund, av kommerskollegium från rikets handelskamrar, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och kooperativa förbundet samt av försäkringsinspektionen från svenska försäkringsbolags riksförbund. Slutligen har Sveriges redareförening yttrat sig i ärendet.

Den i betänkandet uttalade åsikten om behovet av övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet har vunnit anslutning från åtskilliga av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Av övriga hörda myndigheter och sammanslutningar har flertalet, visserligen under anförande av vissa erinringar mot kommissionens uttalanden, förklarat sig icke vilja motsätta sig en övervakning, utformad i stort sett i enlighet med det föreliggande förslaget. Endast handelskammaren för Örebro och Västmanlands län har ställt sig helt avvisande till den föreslagna övervakningen.

Av myndigheter och sammanslutningar, som anslutit sig till kommissionens åsikt om behovet av övervakning, yttrar *priskontrollnämnden* bl. a. följande.

Enligt nämndens uppfattning måste starka skäl anses tala för att en samhällelig övervakning av förevarande art kommer till stånd. Olika former av ofullständig konkurrens ha numera nått en sådan utbredning, att det ur skilda synpunkter är motiverat, att dessa företeelser underkastas kontroll från samhällets sida. Konkurrensbegränsningen kan leda till att friheten och rörligheten i näringslivet minskas, att konsumenternas ekonomiska intressen åsidosättas, att högre priser uttagas än vid fri konkurrens, att konkurrens från utomstående motarbetas med olika medel och att incitamentet till effektivisering av produktionen försvagas. Samverkan och företagskoncentration äga ett samhälleligt existensberättigande endast i den mån de leda till rationalisering av produktion och distribution. Det är blott mot de samhälleligt sett skadliga konsekvenserna av konkurrensbegränsning, som anledning föreligger till samhällsinsgräpande.

Under krigsåren har genom den allmänna priskontrollen en viss övervakning av de konkurrensbegränsande företeelserna utövats. De undersökningar rörande koncentrationstendenserna under kriget på olika näringsområden, som kommissionen företagit, ge till resultat, att den organiserade samverkan, som fanns före kriget, på många områden utvecklats vidare. Sammanslutningarna kunna därför förväntas stå starkare efter kriget, med ökad bundenhet i prissystemet som följd. Då det icke är önskvärt, att priskontrollen i sin nuvarande form bibehålles längre än vad som med hänsyn till prisutvecklingen är nödvändigt, delar nämnden kommissionens uppfattning att det är angeläget att bevakningen av de områden inom näringslivet, på vilka konkurrensen är begränsad, så fort priskontrollen upphör kan övertagas av ett nytt samhälleligt organ med uppgift att följa utvecklingen på dessa områden.

Riksbanksfullmäktige finna ur de synpunkter fullmäktige närmast ha att företräda en övervakning av konkurrensbegränsande företeelser önskvärd och anse det vidare angeläget att de föreslagna åtgärderna genomföras snarast.

Landsorganisationen yttrar, att en löpande samhällelig kontroll över produktionshämmande tendenser inom näringslivet syntes utgöra ett viktigt led i en ekonomisk politik, som hade full sysselsättning och höjning av de breda lagrens levnadsstandard till sin huvudsakliga målsättning.

I *kooperativa förbundets* yttrande förordas, att de av kommissionen föreslagna åtgärderna snarast möjligt måtte genomföras. Det funnes enligt förbundets mening icke möjlighet att verkställa en fullständig kartläggning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet, förrän den föreslagna anmälningsskyldigheten och registreringen genomförts. En mera omfattande undersökning av hithörande förhållanden än den kommissionen verkställt skulle säkerligen giva vid handen, att den bundna prisbildningen fått en ännu större omfattning än vad som framginge av kommissionens betänkande. Förbundet ville dock framhålla, att statens åtgärder borde vidtagas på ett sådant sätt att hinder icke lades i vägen för rationaliseringsfrämjande koncentrationstendenser.

Av organisationer som anfört vissa erinringar mot kommissionens motive-
ring för förslaget om övervakning uttalar *industriförbundet*, i vars yttrande *arbetsgivareföreningen* instämt, att förbundet icke vore övertygat om att en övervakning och lagstiftning på förevarande område kunde anses motiverad för tillgodoseende av de allmänna intressen, som vore avsedda att skyddas. Förbundet hade av sina egna erfarenheter bibragts den bestämda uppfatt-

ningen, att det ofta hörda talet om kartellmissbruk och dylikt — även då det gällde tiden före kriget — varit betydligt överdrivet. För förbundet avgörande vid ställningstagandet till denna fråga hade emellertid varit, att den offentlighet kring kartellernas förehavanden, som vore det väsentligt nya i förslaget, borde vara ägnad att skingra vissa populära missuppfattningar och missförstånd rörande arten och betydelsen av deras verksamhet ur allmän synpunkt. Därigenom borde en önskvärd avspänning mellan förefintliga meningsmotsättningar på detta ömtåliga område kunna på ett verksamt sätt främjas.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, som avstyrkt kommissionens förslag, uttalar att en övervakning på förevarande område vore onödig och att de kostnader den komme att medföra borde kunna undvikas. Handelskammaren trodde icke, att någon företagare i våra dagar ville sätta sin lit till kartellers eller andra dylika sammanslutningars förmåga att varaktigt utestänga konkurrensen och skydda ett orimligt varupris. För övrigt ansåge handelskammaren, att konsumenterna på det hela taget vore kapabla både att bedöma skäligheten av de vederlag, som avkrävdes dem för erbjudna nyttigheter eller tjänster, och att utfinna medel för att komma tillrätta med oskäligheten.

De allmänna riktlinjer för organiserandet av utrednings- och övervakningsverksamheten, vilka innehållas i betänkandet, ävensom de allmänna grunderna för den föreslagna lagstiftningen ha i stort sett lämnats utan erinran i flertalet ytt-
randen.

Förslaget att det första ledet i utrednings- och övervakningsverksamheten, den allmänna analysverksamheten, skulle förläggas till konjunkturinstitutet har dock på några håll väckt gensagor.

Sålunda anför *nämnden för konjunkturinstitutet*, att de för en monopolkontroll erforderliga allmänna utredningarna såväl till karaktär som omfattning skulle bli sådana, att de svårligen kunde inrymmas inom institutets nuvarande utredningsprogram och organisation. Institutets huvuduppgift vore och måste vara den fortlöpande analysen av den allmänna ekonomiska utvecklingen. Den snedbelastning av institutet, som det föreslagna uppdraget skulle kunna giva upphov till, belystes av att redan ett övertagande av priskontrollnämndens relativt begränsade vinstutredning skulle komma att kontinuerligt taga i anspråk minst hälften av institutets nuvarande personal. Nämnden ville därför förorda, att de allmänna statistiska undersökningar som vore nödvändiga för övervakningen av de konkurrensbegränsande företelserna icke förlades till institutet utan till den byrå inom kommerskollegium, som skulle tjänstgöra som huvudorgan för den föreslagna utredningsverksamheten. En nära kontakt borde emellertid etableras mellan institutet och denna byrå.

Liknande synpunkter framföras av *kommerskollegium*, *priskontrollnämnden* och *landsorganisationen*.

Fyra av priskontrollnämndens ledamöter anföra i en reservation mot nämndens utlåtande, att det icke vore tillräckligt att den allmänna analysverksamheten byggde allenast på allmänt statistiskt material. Det centrala utredningsorganet måste få befogenhet att jämväl för denna verksamhet införskaffa erforderligt material från företag och sammanslutningar. Lagförslaget borde enligt reservanternas mening kompletteras med en bestämmelse som gäve organet sådan befogenhet.

Kommissionens uttalande om behovet av förbättrad prisstatistik för möjliggörande av en effektiv allmän analysverksamhet understrykes i några av de inkomna yttrandena.

Förslaget om att registreringen av konkurrensbegränsande överenskommelser och i regel även specialundersökningarna skulle överlämnas till en särskild byrå inom kommerskollegium tillstyrkes av *kommerskollegium* liksom av åtskilliga andra myndigheter och organisationer.

I en reservation mot kommerskollegii yttrande, avgiven av *en av kollegii ledamöter*, förordas dock att såväl registrering som specialundersökningar på det område, där bank- och fondinspektionen utövar tillsyn, överlämnas till bank- och fondinspektionen.

Bank- och fondinspektionen föreslår likaså, att övervakningen såvitt angår banker och övriga under inspektionens tillsyn stående företag uppdrages åt inspektionen samt att sålunda även registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser, vari dessa företag deltaga, skall ske hos inspektionen.

Lantbruksstyrelsen och *lantbruksförbundet* hemställa, att övervakningen — registrering och specialundersökningar — på jordbrukets område anförtros åt det organ, som må komma att handha den centrala ledningen av jordbrukets prisregleringar.

Beträffande försäkringsväsendet uttalar *försäkringsinspektionen*, att det ur olika synpunkter måste anses mest ändamålsenligt, att både registrering och specialundersökningar omhänderhas av inspektionen.

Slutligen uttalar *1944 års trafikutredning*, att det visserligen syntes lämpligast, att kommerskollegium tills vidare bleve övervakningsorgan på trafikväsendets område. Utredningen avsåg emellertid att framlägga förslag om inrättande av en statens trafiknämnd. Om en sådan komme till stånd och finge trafikpolitiska funktioner i den utsträckning som utredningen ämnade föreslå, borde den vara undersökningsorgan för specialundersökningar inom trafikväsendet.

Beträffande frågan om åtgärder mot missbruk på områden inom näringslivet med ofullständig konkurrens ansluter sig *priskontrollnämnden* i princip till kommissionens uppfattning, att de exekutiva befogenheterna böra hållas isär från den utredande verksamheten. Eljest skulle enligt nämndens mening risk föreligga att organet skulle glida över i en allmän priskontroll, där statlig myndighet sanktionerade prissättningen. Nämnden ville starkt understryka, att en sådan utveckling icke vore önskvärd. I fortsättningen anför nämnden följande.

Emellertid vill nämnden ifrågasätta ändamålsenligheten av att så starkt beskära organets befogenheter att organet, som kommissionen hävdar, icke ens bör ha till uppgift att bedöma, huruvida sådant missbruk föreligger, som kan föranleda ingripande, än mindre framlägga förslag till åtgärder. Nämnden vill dock erinra om att organet förutsättes skola bedöma, huruvida anledning föreligger att antaga sådant missbruk, som kan föranleda specialundersökning, och det förefaller nämnden rimligt, att organet även skall äga befogenhet att såsom ett resultat av sina utredningar komma till en slutsats om huruvida missbruk verkligen förelegat. Avgivandet av förslag till åtgärder synes höra naturligt samman med företaget av själva utredningen och bedömningen av denna, varför det enligt nämndens mening måste anses praktiskt motiverat, att organet även skall äga rätt att framlägga dylika förslag. Organet bör på grundvalen av utredningens resultat redovisa olika tänkbara ingripanden och deras sannolika effekt samt avgiva förslag till lämplig åtgärd. De exekutiva myndigheternas arbete och ställningstagande torde därigenom underlättas. Enligt kommissionens uppfattning skulle organet ej äga rätt att förhandla utan denna uppgift borde anförtros en av Kungl. Maj:t särskilt utsedd förhandlingskommission. Nämnden vill i anledning härav framhålla, att det torde vara i praktiken uteslutet eller i vart fall förenat med betydande svårigheter att helt skilja de uppgifter, som enligt kommissionens förslag skulle åvila organet, från åtgärder, som kunna karakteriseras som förhandlingar. Nämnden anser det dock lämpligt att för fall, som avse ingripanden av mera allvarlig karaktär, förhandlingarna uppdragas åt en särskild, av Kungl. Maj:t utsedd förhandlingskommission, i vilken nämnden dock förutsätter att organet bör vara representerat.

Kommerskollegium yttrar beträffande de av kommissionen angivna ingripandena följande.

Kollegium vill framhålla, att en viss brist torde föreligga därigenom att icke i lagförslaget angivits de åtgärder, som skola vidtagas för att komma tillrätta med missförhållanden av ifrågavarande slag. En så omfattande övervakning av hithörande förhållanden, som den kommissionen ifrågasatt, synes ej lämpligen kunna ske enbart med tillhjälp av de korrektiv, som kommissionen förordat i sitt betänkande. För övrigt kan det knappast anses tillfredsställande att de missbruk som uppdragas skola medföra påföljder i administrativ väg, som vederbörande yrkesutövare icke på förhand kan beräkna. Dessutom vill kollegium framhålla, att om korrektiv av så vittomfattande karaktär, som de kommissionen förordat, skola vidtagas mot eventuella missbruk, den korrigerande verksamheten torde få inskränka sig till att avse endast de största och mest flagranta fallen.

Hantverks- och småindustriorganisationen uttalar, att i fall av missbruk rättelse under alla förhållanden borde kunna åvägabringas genom andra åtgärder än förstattligande.

Även *industriförbundet* anser att rättelse bör kunna nås utan förstattligande av företag.

Beträffande den för en övervakning av konkurrensbegränsande företeelser erforderliga lagstiftningens utformning ifrågasätter *Skånes handelskammare*, huruvida det icke skulle vara tillfyllest att utbygga 1925 års lag genom införande av ett gemensamt övervakningsorgan och av begränsad registreringsplikt.

Däremot betona *priskontrollnämnden* och *landsorganisationen* i sina ytt-

randen, att 1925 års lag är alltför begränsad till sitt tillämplighetsområde och att det med hänsyn därtill föreligger behov att ersätta den med en mera omfattande lag.

Till kommissionens förslag att från övervakningen i regel böra undantagas organisationerna på arbetsmarknaden uttala *socialstyrelsen*, *kommerskollegium* och *kooperativa förbundet* sin anslutning. Kommerskollegium anför ytterligare härom, att den uppgift, som övervakningsmyndigheten finge sig anförtrodd, i och för sig torde vara tillräckligt omfattande och svår att fylla. Att därjämte ålägga myndigheten övervakning av ett så vidsträckt och ömtåligt socialpolitiskt område som lönestriderna mellan arbetsgivare och arbetstagare, skulle säkert vara att förrycka eller omöjliggöra dess verksamhet.

Å andra sidan framhåller *hantverks- och småindustriorganisationen*, att det syntes föga konsekvent att från den föreslagna kontrollen undantaga arbetsmarknaden, där betydelsefulla avgöranden av konkurrensbegränsande natur träffades.

I det av 1944 års *trafikutredning* avgivna yttrandet uttalas, att den föreslagna lagstiftningen ej lämpligen kunde tillämpas på statens järnvägar och knappast heller på de enskilda järnvägarna. För att komma till rätta med eventuella olämpliga konsekvenser av dessa företags partiella monopolställning syntes andra former för ingripande vara att föredraga.

Redareföreningen påpekar, att den tilltänkta lagen skulle bliva tillämplig på konkurrensbegränsande sammanslutningar inom sjöfarten icke endast då dessa uteslutande berörde trafiken på Sverige eller mellan svenska hamnar utan även då de hade internationell räckvidd och berörde förhållanden även i andra länder än Sverige. Sådana sammanslutningar förekomme i stor utsträckning inom den internationella linjesjöfarten och hade i form av linjekonferenser varit allmänt verksamma ända sedan förra århundradet. Vidare förekomme i icke obetydlig omfattning samseglingsavtal mellan svenska och utländska rederier. Föreningen ansåge det olämpligt, att ett litet land som Sverige ensidigt lagstiftade om förhållanden, som berörde internationell handel och sjöfart, så länge världshandeln vore så desorganiserad som för närvarande.

Frågan om i vilken utsträckning överenskommelser av konkurrensbegränsande natur böra anmälas och registreras upptages till särskild behandling i några av yttrandena.

Sälunda anför *grossistförbundet* härom.

Det måste, om ifrågavarande förslag genomföres, anses såsom synnerligen angeläget, att näringslivets organisationer eller de enskilda företagen icke i onödan belastas med skyldighet att anmäla prisöverenskommelser, prisavtal och andra liknande konkurrensbegränsande överenskommelser av mera bagatellartad natur. Ändamålet med den ifrågasatta lagstiftningen, nämligen att komma till rätta med sådana företeelser, som medföra samhälligt sett skadliga verkningar, skulle icke betjänas av att undersökning eventuellt kunde komma att påyrkas av en mängd avtal, som i nu förevarande hänseende sakna betydelse.

Även *Skånes handelskammare*, *Smålands och Blekinge handelskammare* samt *handelskammaren i Gävle* uttala sig i samma riktning. Skånes handelskammare förordar därvid, att i lagtexten eller tillämpningsföreskrifterna till lagen intagas bestämmelser av innehåll att det skall åligga övervakningsmyndigheten att när den utfärdar anmaning så noggrant som möjligt precisera arten och innebörden av de överenskommelser, som på grund av anmaningen skola anmälas.

Kommerskollegium understryker i sitt yttrande vikten av att anmälningskyldigheten göres så litet betungande för näringslivet som möjligt.

Beträffande tillämplighetsområdet för lagförslagets bestämmelser om specialundersökningar anför *industriförbundet* bl. a. följande.

Såsom exempel på ofullständig konkurrens omnämnes i betänkandet den förmånsställning på marknaden, som tack vare omfattande reklam, varans utstyrsel etc. kan tillkomma fabrikant av s. k. märkesvaror. Märkesvarusystemet har inom åtskilliga branscher vunnit en betydande utbredning, och det torde icke kunna förnekas, att detsamma såväl ur fabrikantens, distributörens som allmänhetens synpunkt medfört vissa påtagliga fördelar. Vad allmänheten beträffar må särskilt framhållas, att den — särskilt om det gäller fabrikanmärkta varor — får en mycket bättre garanti för varans beskaffenhet än i fråga om andra, »anonyma» varor, att diskussion om varans pris blir onödig samt att priset är detsamma oavsett var inköpet ägt rum. Det skulle vara olyckligt om denna utveckling i riktning mot en mera rationell varudistribution skulle hämmas genom att fabrikanternas intresse för nu avsedda varor minskades.

Förbundet förordar därför, att lagstiftningen icke skall omfatta andra former av ofullständig konkurrens än sådana, som grundas på avtal eller på ett företags ställning såsom ensamtillverkare.

Stockholms handelskammare, till vars yttrande handelskammaren i Karlstad anslutit sig, framför i denna fråga liknande synpunkter.

I fråga om offentlighetsprincipens tillämpning på förevarande område uttalar *landsorganisationen*, att publicitet på bred bas syntes vara ett mycket väsentligt led i kampen mot konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

I det av 1943 års *sekretessutredning* avgivna utlåtandet förklaras, att utredningen icke har något att erinra mot kommissionens allmänna uttalanden angående offentlighetsprincipens tillämpning.

Å andra sidan ställer sig *Stockholms handelskammare* betänksam mot kommissionens åsikter i denna fråga. Det kunde enligt handelskammarens mening befaras, att allmänheten med dess benägenhet att förenkla de ekonomiska problemen under påverkan av konkurrenter, som ville komma kartellföretagen till livs, icke sällan skulle draga förhastade och felaktiga slutsatser av det från kartellen insamlade, offentliggjorda materialet. Bedömandet av en kartells verksamhet kunde enbart göras av den, som förfogade över allt erforderligt material, och för den enskilde individen borde det vara tillräckligt med vetskapen om att det funnes en övervakningsmyndighet, till vilken

hänvändelse kunde göras med begäran om undersökning av sådana konkurrensbegränsningar, vilka han trodde sig kunna konstatera. För tillgodoseende av allmänhetens intressen borde i varje fall icke kunna fordras mer än att i kartellregistret — på sätt näringsorganisationssakkunniga föreslog i sitt år 1940 avgivna betänkande — infördes uppgifter rörande sammanslutningens namn och deltagarna i densamma, vilka produkter överenskommelsen omfattade samt om den avsåge priser, produktion, marknadsfördelning eller annan försäljningspolitik.

Uttalanden i samma riktning förekomma i flera av yttrandena från de övriga handelskamrarna.

Kommerskollegium betonar för sin del angelägenheten av att näringsidkarnas berättigade intressen av sekretess icke åsidosätts. Yrkesutövare, som lojalt ställde de infortrade uppgifterna till statsmakternas förfogande, borde icke ställas i en sämre ställning än de illojala. Kollegium ville därför i likhet med bl. a. Stockholms handelskammare förorda, att i kartellregistret icke infördes andra uppgifter än de som avsåge sammanslutningens namn och deltagare, vilka produkter överenskommelsen omfattade, samt om den avsåge priser, produktion, marknadsfördelning eller annan försäljningspolitik. Det kunde emellertid enligt kollegii mening ifrågasättas om icke beträffande sådana yrkesutövare, som befunnits hava missbrukat sin monopolistiska maktställning, en vidsträcktare grad av offentlighet kunde vara försvarad.

Sveriges redareförening framhåller, att kommissionen varit medveten om att undantag från offentlighetsregeln kunde bli nödvändiga om i viss överenskommelse inginge uppgifter, genom vilkas offentliggörande utländska konkurrenter skulle kunna erhålla sådana upplysningar, att legitima enskilda affärsintressen här i landet kunde skadas. Kommissionen hade däremot tydligen icke räknat med sådana fall, där ett offentliggörande skulle kunna skada legitima utländska intressen. Detta kunde dock inträffa i fråga om sådana sammanslutningar, som avsåge begränsning av konkurrens icke endast här i riket utan även i andra länder. I fortsättningen anför föreningen härom.

De internationella linjekonferenserna reglera trafiken inom praktiskt sett alla transoceana trader och även inom många trader mellan europeiska hamnar. Ehuru linjekonferenserna icke enbart syfta till en rationalisering av trafiken utan även hava till följd en viss reglering av konkurrensen, har deras verksamhet i mycket stor utsträckning erkänts av trafikanterna såsom även för dem nyttig. Även om en ohämmad konkurrens i vissa fall kunde framtinga lägre frakter, skulle en sådan konkurrens samtidigt skapa en oro på fraktmarknaden, som för internationella affärer vore av ondo. Genom konferensernas verksamhet har fraktmarknaden stabiliserats. Varje säljare och varje köpare vet, att hans konkurrenter måste betala frakt efter samma tariff och icke kan vinna någon fördel vare sig genom fraktspekulation eller genom att öva påtryckning på en enskild redare.

Konferenssystemet är också en förutsättning för den differentiering av fraktsatserna efter godsets värde och art, som är nödvändig för bedrivande av reguljär linjetrafik och som har möjliggjort ett gynnande av svensk export genom lägre utgående frakter än som betingats av fraktmarknaden i och för sig.

I den mån svensk lagstiftning berör internationella företeelser, bör den föregås av internationella förhandlingar. I all synnerhet under de ovissa sjöfartsförhållanden, som kunna väntas under de närmaste åren efter upphörandet av UMA, måste det anses vara oklokt att sätta vårt land i en särställning bland de europeiska länderna i fråga om bedömandet och behandlingen av internationella sjöfartskonferenser. En sådan särställning kan lätt irritera övriga sjöfartsnationer och försvåra det internationella samarbetet inom sjöfarten.

Vad här nämnts angående internationella sjöfartskonferenser måste även anses gälla samseglingsavtal mellan svenska och utländska rederier. Det kan icke anses riktigt att till offentlighet överlämna avtal, som intimt beröra utländska företags verksamhet. Såväl i fråga om konferensavtal som beträffande samseglingsavtal måste hänsyn tagas till att den internationella sjöfart, i vilken Sverige deltagit, icke berör enbart Sverige utan i lika grad de övriga länder, som omfattas av denna svenska trafik.

1943 års sekretessutredning uttalar att de erforderliga sekretessbestämmelserna böra ha sin plats i sekretesslagen samt anför vidare härom.

Enligt uttrycklig föreskrift i tryckfrihetsförordningen, i dess 1937 antagna lydelse, skola i sekretesslagen noga angivas de fall, då allmänna handlingar skola hemlighållas. Sekretessreglernas sammanhållande i en lag ansågs skapa garanti för att inskränkningar i offentligheten icke skulle komma att företagas utan tillbörligt beaktande av deras principiella betydelse (Kungl. Maj:ts prop. nr 140/1936 s. 28). Från denna huvudregel gjordes visserligen vissa undantag i fall, då redan tidigare sekretessbestämmelser funnos meddelade i särskilda lagar bl. a. 7 § i 1925 års lag om undersökning av monopolistiska företag och sammanslutningar. Detta förfaringssätt, som föranleddes av praktiska skäl, synes emellertid, då fråga är om ny lagstiftning å förevarande område, icke stå i god överensstämmelse med nyssnämnda stadgande i tryckfrihetsförordningen. Vad kommissionen i betänkandet anført såsom skäl för att sekretessbestämmelserna böra upptagas i samma lag som innehåller föreskrifter om registrering av konkurrensbegränsande överenskomelser och om specialundersökningar synes icke, gentemot vad nu framhållits, kunna tillmätas avgörande betydelse.

Vissa erinringar, som utöver vad nu nämnts framställts mot kommissionens förslag, skola omnämnas i det följande vid behandlingen av de särskilda bestämmelserna i förslaget.

Departementschefen.

De företeelser inom näringslivet, vilka bruka betecknas som ofullständig konkurrens och för vilka kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering i sitt betänkande lämnat en översiktlig redogörelse, ha med industrialiseringsprocessens fortgång och andra förändringar i det moderna näringslivets struktur ökat i betydelse. Av de undersökningar, som på sin tid verkställdes av näringsorganisationssakkunniga och som sedermera fullföljts av kommissionen, synes framgå att konkurrensbegränsningar av skilda slag vunnit en mycket stor utbredning inom det svenska näringslivet. Det finnes

anledning att räkna med möjligheten av en ökad utveckling av de konkurrensbegränsande företeelserna. Härför talar bl. a. det förhållandet att industri- och handelsföretag, vilka tidigare icke etablerat samarbete, under kriget i stor utsträckning vant sig vid ett samgående särskilt vid förhandlingar med myndigheter. Även om på många håll en stark önskan om återgång till större obundenhet förefinnes, kan dock antagas, att ur den under kriget uppkomna intressegemenskapen växa fram strävanden till en mera vittgående samverkan av pris- och produktionsreglerande natur, särskilt under tider med försämrade konjunkturer. Det kan icke heller bortses från det inflytande som utvecklingen i utlandet kan öva på de svenska producenternas och distributörernas politik.

Konkurrensbegränsningar kunna såsom kommissionen angivit få skadliga verkningar av skilda slag. Exempel därpå äro orimligt höga priser i förhållande till produktionskostnaderna, produktionsbegränsningar och konserverande av kostnadskrävande produktionsmetoder. De skadliga verkningarna kunna göra sig gällande i flera olika hänseenden. Kommissionen har i inledningen till betänkandet lämnat en översikt beträffande dessa förhållanden, för vilken jag tidigare redogjort. Av vad där anförts vill jag särskilt understryka att en restriktiv försäljningspolitik med produktionsbegränsningar som följd skulle allvarligt äventyra det allmänna sysselsättningsprogrammet. Vidare förtjänar påpekas, att höga priser kunna giva upphov till en icke önskvärd omfördelning av inkomsterna. Höga priser medföra ofta även kostnadsstegringar av sådan art, att den allmänna prisstrukturen därigenom påverkas i ogynnsam riktning. Särskilt under övergången från krishushållning till en mera normal fredshushållning är det av vikt att sådan påverkan icke sker.

I och för sig giver emellertid förekomsten av ofullständig konkurrens icke anledning till ingripanden från samhällets sida. I många fall torde tvärtom, såsom framhållits av kommissionen och ytterligare understrukits i åtskilliga av remissyttrandena, samverkan mellan företag eller sammanslagning av mindre företag till större enheter vara en förutsättning för rationalisering av produktion och distribution. Det är först då det kan konstateras att missbruk eller skadliga verkningar föreligga som åtgärder av ett eller annat slag böra bli aktuella.

Såsom förut nämnts torde det finnas anledning befara, att de konkurrensbegränsande företeelserna i fortsättningen skola vinna ökad utbredning inom det svenska näringslivet. Med hänsyn till de ogynnsamma verkningar i olika hänseenden, som sådana företeelser kunna giva upphov till, måste såsom kommissionen uttalat en utrednings- och övervakningsverksamhet från samhällets sida i syfte att undersöka förekomsten av företeelserna och fastställa verkningarna därav anses vara påkallad.

Kommissionen har i betänkandet uppdragit vissa allmänna riktlinjer för ordnandet av en sådan utrednings- och övervakningsverksamhet. Dessa ha i stort sett vunnit anslutning hos flertalet av de hörda myndighe-

terna och sammanslutningarna och de synas i huvudsak kunna godtagas. På en del punkter torde dock vissa av de i remissyttrandena framförda erinringarna beaktas.

Enligt kommissionens förslag skall utrednings- och övervakningsarbetet inriktas på tre huvuduppgifter, nämligen en allmän analysverksamhet, registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser samt specialundersökningar. Den allmänna analysverksamheten skall ha till syfte att klarlägga de strukturella förändringarna inom vårt näringsliv och den ofullständiga konkurrensens roll härvidlag. Genom registreringsverksamheten skall åvägabringas en kartläggning av olika områden inom näringslivet med hänsyn till förekomsten av konkurrensbegränsande överenskommelser. Ändamålet med specialundersökningarna slutligen skall vara att i fall då så må finnas påkallat genom granskning av yrkesutövares affärshandlingar undersöka, huruvida en monopolistisk ställning utnyttjats på ett ur samhällelig synpunkt icke önskvärt sätt. En utrednings- och övervakningsverksamhet, anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommissionen sålunda föreslagit, synes innebära en ändamålsenlig och väl avvägd lösning av problemet och torde bliva ett effektivt medel till vinnande av erforderlig kunskap om den ofullständiga konkurrensens utbredning och verkningar inom näringslivet. Jag kan därför i stort sett ansluta mig till kommissionens förslag härutinnan.

Vad beträffar frågan om den för utredningen och övervakningen nödvändiga organisationen synes det icke vara erforderligt att i detta sammanhang fatta definitivt ståndpunkt härtill. Jag avser att sedermera efter ytterligare överväganden upptaga denna fråga till närmare behandling. För ett riktigt bedömande av den ifrågasatta lagstiftningen torde det emellertid vara av värde att redan nu de tilltänkta allmänna riktlinjerna för organisationen åtminstone i huvudsak angivas.

Den allmänna analysverksamheten skulle enligt kommissionens förslag anförtros åt konjunkturinstitutet, medan registreringen av konkurrensbegränsande överenskommelser och i regel även specialundersökningarna skulle handhavas av en för ändamålet inrättad byrå inom kommerskollegium. Såsom framgår av redogörelsen för remissyttrandena ha i vissa hänseenden erinringar framställts mot detta förslag.

Sålunda har bl. a. nämnden för konjunkturinstitutet uttalat sig för att den allmänna analysverksamheten icke förläggas till institutet utan till samma myndighet, som kommer att verkställa registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser och bearbetning av det material, som i samband därmed inkommit till myndigheten. Jag finner mig böra förorda nämndens ståndpunkt härutinnan. Därest ifrågavarande analysarbete uppdrages åt institutet, torde det komma att menligt inkräkta på fullgörandet av institutets huvuduppgifter. Vidare synes den registrerande myndigheten ha bättre förutsättningar än institutet att bedöma på vilka områden analysverksamheten speciellt bör inriktas. Emellertid bör givetvis myndigheten i denna verksamhet uppehålla ett intimt samarbete med institutet.

Kommissionens förslag att registreringsverksamheten förläggas till en särskild byrå inom kommerskollegium har icke mött andra invändningar än att i yttrandena från bank- och fondinspektionen, försäkringsinspektionen samt lantbruksstyrelsen och lantbruksförbundet förordats, att registreringen av konkurrensbegränsande överenskommelser på bank- och fondväsendets, försäkringsväsendets respektive jordbruksnäringens område undantages från nämnda byrå och i stället uppdrages åt andra organ. Visserligen synas skäl tala för de i dessa fyra yttranden framförda synpunkterna. Av avgörande betydelse torde emellertid vara, att registreringsverksamheten centraliseras till en enda myndighet. Därigenom vinnes bl. a. den fördelen, att garantier skapas för att hithörande frågor komma att handläggas enhetligt. Jag finner mig sålunda böra förorda kommissionens förslag, att en särskild byrå inom kommerskollegium inrättas och att registreringen av konkurrensbegränsande överenskommelser på alla områden inom näringslivet överlämnas åt denna byrå.

Även specialundersökningarna på bank- och fondväsendets, försäkringsväsendets respektive jordbruksnäringens område ha i nyssnämnda fyra yttranden föreslagits skola undantagas från den tilltänkta byrån. Som undersökningsorgan ha i stället föreslagits bank- och fondinspektionen, försäkringsinspektionen respektive det organ, som i fortsättningen kan komma att handha den centrala ledningen av jordbrukets prisregleringar. Därjämte har 1944 års trafikutredning uttalat, att specialundersökningar inom trafikväsendets område visserligen för närvarande borde omhänderhavas av kommerskollegium men att — för den händelse en trafiknämnd inrättades i överensstämmelse med det förslag, som utredningen ämnade framlägga — det kunde ifrågasättas om icke en sådan nämnd skulle vara det lämpligaste organet för specialundersökningar beträffande trafikföretag. Av den lidigare lämnade redogörelsen för kommissionens betänkande framgår, att även kommissionen varit inne på tanken att specialundersökningar på förevarande näringsområden kunde undantagas från den föreslagna byråns verksamhet.

Nämnda byrå torde i regel vara det lämpligaste organet för utförande av specialundersökningar. Det synes dock vara ändamålsenligt, att sådana undersökningar beträffande bank- och fondväsendet samt försäkringsväsendet, där bank- och fondinspektionen respektive försäkringsinspektionen redan utöva en omfattande tillsyn, uppdragas åt dessa myndigheter. Vad beträffar jordbruksnäringen och trafikväsendet torde något bestämt uttalande i förevarande fråga icke kunna göras, förrän beslut fattats om dessa näringsgrenars övriga organisatoriska problem.

Kommissionen har i sitt betänkande berört även frågan om åtgärder mot missbruk och skadliga verkningar av ofullständig konkurrens inom näringslivet. Av tänkbara former för ingripanden har kommissionen nämnt bl. a. tullsänkningar, igångsättande av konkurrerande statliga företag samt statligt övertagande av den monopoliserade näringsgrenen. I kommissionens lagförslag ha icke upptagits några bestämmelser om ingripanden.

Kommerskollegium har som sin uppfattning uttalat, att en viss brist syntes vidlåda lagförslaget därigenom att bestämmelser om ingripanden saknades. Denna uppfattning kan jag icke biträda. Åtgärder mot missbruk och skadliga verkningar på förevarande område måste lämpas efter omständigheterna i det enskilda fallet. I en lagtext skulle dylika åtgärder därför icke kunna angivas annat än i ytterst allmänna ordalag. Stadganden av sådan art skulle icke bidra att lämna ökad klarhet åt en yrkesutövare, som ville på förhand söka beräkna vilka ingripanden han kunde riskera om han gjorde sig skyldig till missbruk. Ett lagfästade av åtgärder mot missbruk och skadliga verkningar skulle för övrigt kunna få till följd att statsmakterna bleve bundna i sitt framtida handlande på ett sätt, som med hänsyn till den fortskridande utvecklingen inom näringslivet synes föga lämpligt.

Anledning torde emellertid finnas att i detta sammanhang i korthet beröra frågan om omfattningen av övervakningsorganets befogenheter. Starka skäl synas tala för den av kommissionen hävdade meningen att de exekutiva befogenheterna böra hållas isär från den utredande och övervakande verksamheten. Därigenom torde vinnas bättre garanti för att resultaten av denna verksamhet i största möjliga utsträckning bliva publicerade. Därest utredningarna och den exekutiva makten anförtroddes åt ett och samma organ, skulle det måhända icke sällan komma att inträffa att organet avstode från att giva publicitet åt det utförda utredningsarbetet i fall då enligt organets mening tillfredsställande rättelser av konstaterade missförhållanden kommit till stånd genom överenskommelser med vederbörande företag eller sammanslutning. I den mån så skedde, skulle emellertid allmänheten och statsmakterna undandragas möjligheten att bilda sig en uppfattning av dessa fall och att bedöma om de vidtagna rättelserna vore tillfyllest. Därest publiciteten kring utredningsarbetet inskränktes, skulle vidare föreligga risk för att rättelserna icke skulle bli bestående. Frågor om eventuella åtgärder gentemot monopolistisk prisbildning och andra skadliga verkningar av ofullständig konkurrens synas överhuvud taget vara av den vikt i vår ekonomiska politik, att de böra, under full offentlighet, avgöras av statsmakterna och icke av en underordnad myndighet. Det utredande och övervakande organet torde också få en mera obunden ställning i den mån det får tillfälle att helt ägna sig åt utredande uppgifter. Det förefaller mig som om detta skulle vara till gagn för utredningsarbetet, vars resultat under alla förhållanden skall ligga till grund för eventuella åtgärder.

Det centrala utrednings- och övervakningsorganet — förut nämnda byrå inom kommerskollegium — bör sålunda ha till uppgift att införskaffa och bearbeta erforderligt material samt att för bedömning framlägga resultatet av sin utredning. Byrån bör i vissa fall därjämte kunna få till uppgift att verkställa utredning rörande olika åtgärders sannolika verkningar i de enskilda fallen. Den bör däremot icke tilldelas någon administrativ makt i den meningen, att den skulle ha att avgöra huruvida sådana omständigheter föreligga att ingripande skall ske eller underlåtas. Befogenheten att fatta sådana avgöranden liksom befogenheten att bestämma arten av ingripandet bör tillkomma Kungl. Maj:t, varvid i vissa fall riksdagens medverkan torde er-

fordras. Beslut om ingripande av mera allvarlig natur torde i allmänhet icke böra fattas utan att förhandlingar med vederbörande företag eller sammanlutning föregått. Sådana förhandlingar synas i regel böra anförtros åt en särskild förhandlingskommission.

Priskontrollnämnden, som besitter stor praktisk erfarenhet av förevarande spörsmål på priskontrollens område, har i sitt yttrande ifrågasatt ändamålsenligheten av att begränsa det centrala utrednings- och övervakningsorganets befogenheter på det sätt jag nu i enlighet med kommissionens förslag förordat. Denna ordning synes mig dock av anförda skäl motiverad, i varje fall intill dess vidare erfarenheter vunnits. Därest det framdeles vid den praktiska tillämpningen skulle visa sig att den av mig förordade gränstragningen för organets befogenheter icke är den lämpligaste, torde frågan emellertid få upptagas till förnyat övervägande.

För möjliggörande av en övervakning i enlighet med vad nu angivits erfordras lagbestämmelser, som ålägga yrkesutövare skyldighet att för registrering anmäla konkurrensbegränsande överenskommelser och som vidare giva övervakningsmyndighet befogenhet att i och för specialundersökningar granska yrkesutövaras affärshandlingar och föreskriva yrkesutövare uppgiftsskyldighet. I 1925 års lag finnas bestämmelser rörande undersökningar av monopolistiska företag. Denna lag, som för övrigt kommit till användning endast i ett fåtal fall, innehåller emellertid inga stadganden om registrering av kartellavtal. Dess tillämplighetsområde är vidare förhållandevis begränsat. Lagen är jämväl i övrigt till innehåll och utformning sådan att den synes föga ägnad att tjäna som grundval för en lagstiftning med syfte att möjliggöra en sådan övervakning som den av mig förordade. Med hänsyn härtill synas de för övervakningens genomförande erforderliga bestämmelserna böra upptagas i en ny lag, som bör träda i stället för 1925 års lag.

I en reservation mot priskontrollnämndens yttrande har föreslagits, att det centrala utrednings- och övervakningsorganet skulle få befogenhet att jämväl för den allmänna analysverksamheten infordra uppgifter från företagare. Denna verksamhet skulle, anse reservanterna, i annat fall icke bliva av verkligt värde för övervakningen. Emellertid synes enligt mitt förmenande i första hand böra prövas huruvida icke syftet med reservanternas förslag kan tillgodoses genom att den offentliga prisstatistiken förbättras. En av det nya övervakningsorganets första uppgifter bör vara att i särskilt förslag närmare angiva i vilka hänseenden förbättringar äro nödvändiga för att övervakningsarbetet skall bliva effektivt. Jag är sålunda för närvarande icke beredd att biträda nämnda förslag om utvidgning av övervakningsorganets befogenheter. Därest den praktiska erfarenheten skulle giva vid handen att förbättringar av prisstatistiken icke äro tillfyllest för här avsett syfte, synes emellertid förslaget böra ånyo övervägas.

I fråga om lagens tillämplighetsområde har kommissionen föreslagit att såväl yrkesutövare, vilka försälja förnödenheter, som yrkesutövare, vilka såsom företagare utföra tjänster åt andra, skola falla därunder. I

vad angår företagare av sist angivet slag innefattar förslaget betydande utvidgningar i förhållande till 1925 års lag. Av företag, vilkas verksamhet avser utförande av tjänster, omfattar denna lag endast banker, försäkringsinrättningar och transportföretag. Kommissionens förslag innebär däremot, att även exempelvis företag, som utföra reparationsarbeten av olika slag, installationsfirmor, frisörer och utövare av de s. k. fria yrkena, såsom läkare, advokater, fastighetsmäklare och andra, kunna bli föremål för monopolkontroll. Enligt betänkandet skall den ifrågasatta lagen vidare vara tillämplig på yrkesutövare, vilkas verksamhet avser överlåtelse eller upplåtelse av immateriella förmögenhetsrättigheter eller upplåtelse av nyttjanderätt till förnödenheter. Någon åtskillnad skall enligt betänkandet i princip icke göras mellan enskilda eller kooperativa företag samt företag i kommunal eller statlig drift. Med yrkesutövare likställs kommissionen sammanslutning av yrkesutövare. Emellertid falla organisationerna på arbetsmarknaden i regel icke under lagen.

Det torde ur samhällliga synpunkter vara av vikt att alla verksamhetsgrenar inom näringslivet av betydelse i förevarande sammanhang komma att omfattas av lagen. Kommissionens förslag synes i detta hänseende vara i stort sett tillfredsställande och torde därför efter vissa preciseringar kunna läggas till grund för lagbestämmelse i ämnet. För dessa preciseringar torde jag få redogöra i ett senare sammanhang.

För att en överenskommelse skall kunna bli föremål för registrering fordras enligt kommissionens förslag i första hand att överenskommelsen är av konkurrensbegränsande natur. Härigenom uteslutes i regel avtal mellan säljare och köpare. Även sådana avtal kunna emellertid stundom vara konkurrensbegränsande. Som exempel må nämnas avtal, varigenom en affärsidkare, som köpt en vara av en producent, i förhållande till denne förbinder sig att vid försäljning av varan hålla ett visst pris.

Som förutsättning för registrering uppställer kommissionen därjämte att överenskommelse berör pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållandena här i riket. Rena konditionsavtal, vilka icke ha någon betydelse för prissättningen, bliva sålunda uteslutna. Icke heller falla avtal, som enbart avse utländska marknader, under förslagets registreringsbestämmelse, även om avtalen i och för sig äro av konkurrensbegränsande natur.

För att ett registreringsförfarande skall möjliggöras måste såsom tidigare angivits föreligga skyldighet för yrkesutövare att till vederbörande övervakningsmyndighet anmäla konkurrensbegränsande överenskommelser. Enligt kommissionens förslag skall sådan skyldighet inträda först sedan yrkesutövare erhållit anmaning av myndigheten. Genom att anmälningsskyldigheten konstrueras på detta sätt kommer avgörandet om hur långt registreringen ur praktiska synpunkter skall sträckas att ligga hos övervakningsmyndigheten. Denna kan sålunda bortse från sådana yrkesutövare, vilka kunna förmodas sakna betydelse i förevarande sammanhang, och helt koncentrera sig på de övriga. Vidare blir det möjligt för myndigheten att genomföra den

avsedda kartläggningen av näringslivet successivt. Härigenom torde verksamheten komma att vinna i effektivitet.

Vad kommissionen sålunda föreslagit beträffande nu angivna, med registreringen sammanhängande frågor torde kunna biträdas. I några av remissyttrandena har betonats angelägenheten av att anmälningsskyldigheten göres så litet betungande för näringslivet som möjligt. Gentemot vad som i samband därmed anförts i vissa av dessa yttranden bör framhållas, att det avsedda syftet med registreringen icke torde kunna vinnas om endast viktigare överenskommelser registreras. För att kartellregistret skall bliva ett verkligt kunskapsunderlag för bedömning av de konkurrensbegränsande överenskommelsernas verkningar erfordras, att det upptager även överenskommelser av mindre räckvidd, eftersom dessa tillsammans kunna ha stor betydelse för marknadsförhållandena. Sålunda måste exempelvis varje avtal, som kan påverka prisbildningen, anses vara sådant att det bör anmälas och registreras, även om vederbörande kontrahenter själva till äventyrs skulle anse avtalet som bagatellartat. Å andra sidan vill jag understryka att företagare givetvis icke böra åläggas anmäla överenskommelser som alldeles sakna betydelse ur övervakningssynpunkt. Avtal som avse till exempel begränsningar i detaljhandelns budservice torde sålunda icke komma att bliva föremål för anmälningsskyldighet. Jag förutsätter vidare, att övervakningsmyndigheten avfattar anmaningarna så tydligt att någon tvekan om vilka slag av överenskommelser som åsyftas icke skall behöva uppstå. Likaså förutsätter jag, att myndigheten lämnar yrkesutövarna tillräcklig tid för svarsavgivande. Under dessa förhållanden torde anmälningsskyldigheten icke bliva betungande för näringslivet, i synnerhet som de överenskommelser, som varje enskild yrkesutövare eller sammanslutning får att anmäla, i regel icke torde uppgå till något större antal.

Även de av kommissionen angivna riktlinjerna för anordnandet av specialundersökningarna synas böra godtagas.

Kommissionen har föreslagit, att specialundersökning skall kunna företagas med avseende på alla former av ofullständig konkurrens. I bl. a. industriförbundets yttrande har förordats, att specialundersökningarna skulle begränsas till sådana former av ofullständig konkurrens, som vore grundade på avtal eller på ett företags ställning som ensamtillverkare. Det synes emellertid otvivelaktigt, att även andra former än dessa kunna medföra skadliga verkningar inom näringslivet. Enligt mitt förmenande skulle därför en sådan begränsning vara olämplig. Det förtjänar understrykas, att det här är fråga endast om en undersökning. Därest det visar sig att missbruk eller eljest skadliga verkningar icke äro för handen, behöver vederbörande företag icke befara ytterligare åtgärder.

Det centrala utredningsorganet, d. v. s. den särskilda byrån inom kommerskollegium, skall enligt kommissionens förslag på eget initiativ kunna igångsätta specialundersökning. Såsom framgår av vad jag tidigare nämnt skall byrån i allmänhet även utföra undersökningarna.

För genomförande av specialundersökning skall övervakningsmyndighet enligt kommissionens förslag äga förelägga yrkesutövare att förete affärshandlingar och i övrigt lämna myndigheten erforderliga uppgifter. Förslaget har i denna del utformats i nära anslutning till motsvarande bestämmelser i 1925 års lag.

Beträffande offentlighetsprincipens tillämpning på förevarande område intager kommissionen den ståndpunkten, att handlingar som inkommit till och upprättats hos övervakningsmyndighet skola — med vederbörlig hänsyn tagen till yrkesutövares legitima intresse av skydd för affärshemligheter — i största möjliga utsträckning vara allmänt tillgängliga.

Överenskommelse av konkurrensbegränsande natur skall — vare sig den träffats skriftligen eller muntligen och i först avsett fall vare sig den helt föreligger i avtalstext eller den delvis är innefattad i protokollsanteckningar, brev eller dylikt — enligt kommissionens förslag till sitt huvudsakliga innehåll inflyta i ett kartellregister, som i princip skall vara offentligt. Emellertid har kommissionen beaktat den möjligheten, att i överenskommelse kunna ingå uppgifter, genom vilkas offentliggörande utländska företagare skulle kunna erhålla sådana upplysningar om svenska konkurrensförhållanden, att legitima affärsintressen här i landet kunde skadas. För sådant fall bör enligt kommissionen Konungen ha befogenhet att förordna, att kartellregistret i viss del skall vara hemligt.

Beträffande sådana till övervakningsmyndighet inkomna uppgifter, som icke skola inflyta i kartellregistret, har kommissionen uttalat att de böra vara hemliga i den mån deras offentliggörande kan anses lända vederbörande yrkesutövare till men. Detsamma bör enligt kommissionen gälla de redogörelser för yrkesutövares förhållanden, som av övervakningsmyndighet upprättas på grundval av hemligt material. Dessa hemliga uppgifter och redogörelser skola dock enligt förslaget kunna offentliggöras efter förordnande av Konungen.

I åtskilliga remissyttranden ha framförts invändningar mot vad kommissionen sålunda föreslagit i fråga om offentlighetsprincipens tillämpning. Här må erinras om att bl. a. Stockholms handelskammare och kommerskollegium förordat, att i kartellregistret icke skulle intagas andra delar av överenskommelsens innehåll än uppgifter rörande kartellsammanslutnings namn och deltagare, uppgifter angående vilka produkter överenskommelsen omfattar samt slutligen upplysning huruvida den avser priser, produktion, marknadsfördelning eller annan försäljningspolitik. Vidare har redareföreningen uttalat, att undantag från regeln om kartellregisters offentlighet måste anses nödvändiga icke blott i fall då genom offentliggörande av överenskommelsens innehåll legitima svenska affärsintressen skulle kunna skadas utan även då ett offentliggörande skulle kunna skada legitima utländska affärsintressen. Föreningen åsyftar härvid internationella linjekonferenser och samseglingsavtal, vilka kunna samtidigt beröra trafik på Sverige eller mellan svenska hamnar samt trafik på utlandet. Slutligen ha i vissa yttranden mera allmänt

uttalats betänkligheter mot en publicitet i den omfattning kommissionen förordat.

Ur allmän synpunkt synes det vara av vikt att offentlighet i stor utsträckning beredes åt hithörande förhållanden. Härigenom skulle, såsom även kommissionen framhållit, vinnas flera syften. I många fall skulle obefogade miss tankar hos allmänheten om missbruk på förevarande område kunna undvikas. Ofta torde enbart vetskapen om att innehållet i kartellöverenskommelser och även annat material kan komma att bli allmänt tillgängligt vara ett tillräckligt korrektiv mot missbruk. Jämväl i andra hänseenden torde en vidsträckt offentlighet medföra fördelar. Emot dessa fördelar få vägas affärsidkares intressen av att hans affärsförhållanden icke onödigtvis blottläggas. De av kommissionen framlagda grunderna för offentlighetsprincipens tillämpning synas innebära en god avvägning mellan nu angivna synpunkter. I ett hänseende torde de dock böra föranleda erinran. Med hänsyn särskilt till vad redareföreningen anfört om de internationella överenskommelserna på sjöfartsnäringens område bör Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om kartellregisters hemlighållande i viss del icke vara inskränkt till sådana fall då offentliggörande av viss uppgift däri skulle kunna skada svenska affärsintressen i förhållande till utländska konkurrenter. Även för andra fall, exempelvis då utländska affärsintressen skulle kunna lida skada genom offentliggörandet, bör sådant förordnande kunna givas. Kungl. Maj:ts befogenhet härutinnan synes överhuvud icke böra bli alltför begränsad. Det sagda innebär emellertid icke, att jag räknar med att dylika undantag från offentlighetsregeln skola bli vanligt förekommande.

Sekretessbestämmelserna ha av kommissionen upptagits i den föreslagna övervakningslagen. Som skäl härför har kommissionen anfört, att det ansetts vara av värde att i samma lag som innehåller bestämmelser om registrering och specialundersökningar understryka den trygghet, som företagarna kunna räkna med i fråga om sekretesskydd för sådana uppgifter, vilkas offentliggörande skulle kunna lända företagare till men. I likhet med 1943 års sekretessutredning finner jag att det anförda icke bör föranleda avsteg från tryckfrihetsförordningens föreskrift, att i sekretesslagen noga skola angivas de fall, då allmänna handlingar skola hemlighållas. Jag förordar därför, att förevarande sekretessregler upptagas i sekretesslagen, där de lämpligen böra få sin plats i 20 §.

I överensstämmelse med det anförda ha inom handelsdepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Dessa båda förslag torde såsom bilagor (*Bilaga A* och *Bilaga B*) få fogas vid statsrådsprotokollet.

Jag övergår nu till behandling av vissa av de särskilda bestämmelserna i nämnda förslag.

Specialmotivering.

Förslaget till lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

1 §.

Enligt ordalydelsen i kommissionens lagförslag skulle övervakningen ha till syfte att förebygga missbruk av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet. I departementsförslaget ha orden »missbruk av konkurrensbegränsande företeelser» utbytt mot orden »skadliga verkningar av ofullständig konkurrens». Genom den sålunda vidtagna ändringen synes lagtexten komma att bättre karakterisera de förhållanden, som övervakningen enligt den allmänna motiveringen är avsedd att motverka. Som exempel på sådana förhållanden har i det föregående nämnts bl. a. att kostnadskrävande produktionsmetoder konserveras. Verkningar av detta slag av konkurrensbegränsningar torde emellertid, ehuru ur samhällelig synpunkt skadliga, icke alltid ha sin grund i förhållanden, som kunna betecknas som missbruk från företagares sida.

2 §.

Förevarande stadgande har med vissa modifikationer formulerats i nära överensstämmelse med nu gällande prisregleringslag. Av naturliga skäl har dock endast yrkesmässig verksamhet ansetts böra omfattas av den nya lagstiftningen. I förhållande till kommissionens förslag innefattar paragrafen utvidgningar i så måtto, att även rörelse, avseende in- eller utlåning av penningar eller handel för egen räkning med in- eller utländskt mynt eller med värdepapper, samt hotell- och pensionatrörelse av viss större omfattning upptagits.

Åt begreppen förnödenhet och tjänst avses att givas samma innebörd som i prisregleringslagen. Som förnödenhet räknas sålunda först och främst vad som benämnes lösöre samt vidare elektrisk kraft. Under begreppet torde emellertid icke falla penningar och andra betalningsmedel samt värdepapper. Icke heller fast egendom torde vara att hänföra till förnödenhet.

Såväl försäljning av förnödenhet som upplåtelse av nyttjanderätt till förnödenhet omfattas av förevarande paragrafs bestämmelser. Som exempel på verksamhet av sist angivet slag kan nämnas uthyrning av cykel eller bil samt uthyrning av hushållsredskap såsom dammsugare och golvbonare.

I det föregående ha som exempel på verksamhetsformer, som torde omfattas av begreppet tjänst, nämnts bl. a. utövande av försäkringsrörelse, utförande av transporter, reparationsverksamhet och utövande av de s. k. fria yrkena.

Beträffande bankrörelse är att märka, att bankernas kommissionsrörelse,

uthyrning av kassafack, notariatavdelningarnas verksamhet och s. k. ekonomitjänst torde vara att anse som utförande av tjänst. Dit synes däremot icke vara att hänföra in- och utlåning av penningar eller handel med valutor. Då emellertid även sådan verksamhet bör kunna bliva föremål för övervakning, har särskild bestämmelse därom upptagits. I anslutning därtill har införts ett stadgande, varigenom jämväl yrkesmässig handel för egen räkning med värdepapper kommer att omfattas av den föreslagna lagen.

Såsom nyss anförts torde fast egendom ej falla under begreppet förnödenhet. Försäljning av fast egendom skulle sålunda icke komma att omfattas av den nya lagstiftningen. Visserligen torde, åtminstone i städer och andra tätorter, såväl i fråga om tomtmark som beträffande bebyggda fastigheter element av monopolistisk prisbildning förekomma. I varje fall gäller detta såtillvida att icke blott enskilda personer utan även vissa statliga, kyrkliga och kommunala organ vid försäljning av fastigheter icke sällan torde uttaga priser, som kunde ha varit avsevärt lägre, därest vederbörande icke valt att till förfång för mera allmänna samhällliga intressen systematiskt utnyttja ett knapphetsläge. Emellertid ingå de härmed sammanhängande spörsmålen i den allmänna bostadspolitiska samt stadsplane- och regiontekniska planeringen. I viss mån ha de samband med den allmänna jordbrukspolitiken. Övervakning av de monopolistiska tendenserna på förevarande område torde därför lämpligen bära åstadkommas i annan ordning än den i förevarande förslag avsedda. Viss kontroll över dessa tendenser förekommer redan beträffande nybyggnader. Vad angår hyresmarknaden torde den gällande hyresregleringen skapa tillräckliga garantier mot monopolistiska tendenser. Någon anledning att göra denna marknad till föremål för särskild monopolövervakning synes därför ej föreligga.

Enligt förevarande paragraf skola yrkesutövare vara skyldiga att efter anmaning anmäla kartellavtal och andra liknande överenskommelser av konkurrensbegränsande natur, vilka beröra pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållandena här i riket. Såväl skriftliga som muntliga överenskommelser av angivet slag avses. Bestämmelsen omfattar endast avtal, som beröra den svenska hemmamarknaden. Yrkesutövare, som driver verksamhet här i landet, skall emellertid anmäla dylika avtal, även om de äro ingångna med företagare i utlandet.

3 §.

Kommissionen har beträffande denna bestämmelse uttalat, att kommissionen genom den velat direkt i lagtexten anvisa de två vägar, vilka kunde anlitas av övervakningsmyndigheten vid infordrande av uppgifter rörande innehållet i överenskommelser av konkurrensbegränsande natur. Myndigheten hade sålunda möjlighet att avkräva yrkesutövaren uppgifter rörande överenskommelser, som antingen förelåge vid viss bestämd tidpunkt eller som komme att träffas eller vara gällande under närmare angiven tidsperiod, exempelvis ett år.

Såsom kommissionen antytt torde även denna bestämmelse förutan gälla, att

övervakningsmyndighets anmaningar icke med nödvändighet måste avse överenskommelser, som föreligga vid viss tidpunkt, utan jämväl skulle kunna omfatta överenskommelser, som träffas eller tillämpas under viss period framåt i tiden. Emellertid synes det vara lämpligt att detta uttryckligen angives i lagen i klargörande syfte.

6 §.

Paragrafen motsvarar 7 § i kommissionens förslag.

Kommissionen har beträffande denna bestämmelse uttalat, att specialundersökning i regel icke borde företagas annat än då det funnes skäl antaga, att en monopolställning missbrukats och att den förda politiken medfört samhälligt sett skadliga verkningar. Kommissionen ansåge dock icke att författningstexten borde erhålla en sådan formulering, att skäl att antaga missbruk skulle utgöra förutsättning för undersökning. Om texten avfattades så, skulle varje igångsättande av en specialundersökning innebära en anklagelse om missbruk. Vidare kunde i vissa fall, exempelvis då en yrkesutövare själv hade intresse av att bliva rentvådd från obefogade misstankar om missbruk, skäl föreligga för en undersökning, även om övervakningsmyndigheten icke för egen del ansåge misstankarna befogade. Enligt kommissionens lagförslag skall övervakningsmyndighet äga besluta om specialundersökning, när myndigheten anser skäl därtill föreligga.

Såsom i det föregående nämnts ha i två av de vid kommissionens betänkande fogade särskilda yttrandena anförts reservation mot avfattningen av förevarande paragraf i nämnda lagförslag. Enligt den ena reservationen borde i lagtexten som förutsättning för beslut om specialundersökning angivas, förutom att övervakningsmyndighet ansåge skäl därtill föreligga, även att vederbörande yrkesutövare kunde antagas ha otillbörligen utnyttjat det förhållandet, att konkurrensen inom hans verksamhetsområde vore begränsad. I den andra reservationen har framförts en åsikt av samma innebörd.

Flertalet av de organisationer och sammanslutningar, vilkas remissyttrandet fogats vid kommerskollegii utlåtande, ha beträffande avfattningen av förevarande paragraf anslutit sig till den uppfattning, som uttalats i nyssnämnda båda reservationer.

Å andra sidan ha *kommerskollegium*, *försäkringsinspektionen* och *priskontrollnämnden* förordat kommissionsmajoritetens förslag.

I en reservation mot priskontrollnämndens yttrande, avgiven av *nämndens kanslichef*, har anförts, att i motiven borde tydligt angivas om förutsättningen för ingripande jämlikt 7 § endast vore den omständigheten, att yrkesutövare otillbörligen utnyttjat sin ställning eller uppgivits otillbörligen utnyttja sin ställning, eller om möjlighet funnes att ingripa jämväl under andra förutsättningar, vilka i så fall borde åtminstone exemplifieras.

*Departements-
chefen.*

Enligt 1 § är syftet med den tillämnade övervakningen att förebygga skadliga verkningar av ofullständig konkurrens. Såsom i anslutning till nämnda

paragraf angivits torde verkningar av sådant slag icke alltid ha sin grund i förhållanden, som kunna betecknas som missbruk från företagares sida. Med hänsyn härtill skulle det innebära en icke avsedd begränsning av övervakningen, om på sätt i två av reservationerna mot kommissionens betänkande förordats, som förutsättning för specialundersökning angåves att företagare kunde antagas ha otillbörligt utnyttjat sin ställning. I departementsförslaget har stadgats, att specialundersökning må verkställas i de fall, där övervakningsmyndighet finner anledning befara, att skadliga verkningar av ofullständig konkurrens kunna uppkomma, eller där myndigheten eljest anser särskilda skäl föreligga för en dylik undersökning. Genom denna formulering får övervakningsmyndighet möjlighet att besluta om undersökning även i exempelvis sådana fall, då myndigheten visserligen för egen del icke befarar skadliga verkningar men vederbörande yrkesutövare själv önskar en undersökning för att bliva rentvådd från misstankar, vilka framkommit från annat håll.

Även i vissa andra fall böra specialundersökningar kunna anlitas. I 6 § i kommissionens förslag finnes upptagen en bestämmelse av innehåll att övervakningsmyndighet skulle, i syfte att kontrollera om anmälningsskyldighet enligt 2 § föreläge eller rätteligen fullgjorts, äga taga del av yrkesutövares handelsböcker och övriga affärshandlingar. Detta stadgande har mött erinringar i några av remissyttrandena. Handelskammaren i Göteborg har sålunda ifrågasatt nödvändigheten av stadgandet och uttalat, att vägran eller ovillighet att fullgöra anmälningsskyldighet eller att i anmälan lämna tillräckligt utförliga uppgifter borde kunna föranleda specialundersökning. Vidare har kommerskollegium föreslagit, att övervakningsmyndighet skulle få befogenhet att för verkställande av kontroll icke blott taga del av yrkesutövares affärshandlingar utan även förelägga yrkesutövare att meddela myndigheten andra uppgifter, som kunde finnas erforderliga. Det måste enligt mitt förmenande anses synnerligen önskvärt, att övervakningsmyndighet får möjlighet kontrollera, att yrkesutövare behörigen fullgöra dem förelagd skyldighet att anmäla konkurrensbegränsande överenskommelser. Sådan kontroll synes lämpligast kunna företagas genom specialundersökningar. I sådana fall då myndigheten finner sig böra kontrollera, huruvida anmälningsskyldighet föreligger eller behörigen fullgjorts, böra sålunda särskilda skäl anses föreligga för specialundersökning. Med hänsyn till det anförda har stadgandet i 6 § i kommissionens förslag funnits obehövt.

7 och 8 §§.

I dessa paragrafer, vilka motsvara 8 och 9 §§ i kommissionens förslag, äro upptagna bestämmelser om övervakningsmyndighets befogenheter för specialundersökningars fullföljande. Utformningen av bestämmelserna ansluter sig, med vissa ändringar och modifikationer, till motsvarande stadganden i 1925 års lag.

9 §.

Paragrafen motsvarar 11 § i kommissionens förslag.

Enligt kommissionens förslag skulle övervakningsmyndighet äga stadga vite — förutom vid meddelande av föreläggande eller kallelse enligt 7 och 8 §§ (8 och 9 §§ i kommissionens förslag) — även i fall då någon efter anmaning enligt 2 § försummat att fullgöra vad honom i följd därav åligger. Emellertid är sådan försummelse straffbelagd enligt 10 § (13 § i kommissionens förslag). Då såsom allmän regel torde gälla, att vite ej bör föreläggas i fall då straff är utsatt, har bestämmelsen om befogenhet för övervakningsmyndighet att i samband med anmaning enligt 2 § förelägga vite icke upptagits i departementsförslaget.

10 §.

Denna paragraf, som motsvarar 13 och 14 §§ i kommissionens förslag, innehåller bestämmelser om straff bl. a. för underlåtenhet att inom förelagd tid anmäla konkurrensbegränsande överenskommelse och för lämnande av oriktig uppgift vid sådan anmälan. Kommissionens förslag upptager i 12 § även en civilrättslig sanktion gentemot yrkesutövare som felar i något av angivna hänseenden. Innebörden av denna sanktion är att yrkesutövaren icke skulle äga göra gällande i överenskommelsen stadgad påföljd för kontraktsbrott mot någon som bröte överenskommelsen. Sanktionen skulle dock icke inträda i fall då en av yrkesutövare lämnad oriktig uppgift saknade betydelse för anmälningsskyldighetens syfte.

Kommissionen har i motiveringen för stadgandet om den civilrättsliga sanktionen anfört bl. a. att norsk och dansk lagstiftning delvis tjänat som förebild för detsamma. Bestämmelsen åsyftade att förebygga den för allmänna rättskänslan stötande situationen, att yrkesutövare som underlåtit att lämna uppgift eller lämnat felaktig uppgift till ett samhälleligt organ rörande existerande kartellavtal skulle genom andra samhällsorgan, nämligen domstolarna, kunna med stöd av samma avtal göra gällande fordringsanspråk mot kontrahent, som ej låtit sig komma till last någon försumlighet mot det allmänna. Vidare skulle bestämmelsen kunna bidra till att göra det offentliga registret så fullständigt och korrekt som möjligt. Den civilrättsliga påföljden skulle inträda även i sådana fall, då uppsåt eller grov oaktsamhet icke förelegat vid avlämnandet av en oriktig uppgift.

Det föreslagna stadgandet har mött invändningar i vissa av remissyttrandena. Sålunda har bl. a. *Stockholms handelskammare* hemställt att bestämmelsen måtte slopas.

I en vid *priskontrollnämndens yttrande* fogad promemoria har beträffande stadgandet anförts bl. a. följande.

Om överenskommelsen i fråga träffats mellan endast två parter och den ene av dem (A) erhåller föreläggande, men ej den andre (B), samt A ej efterkommer detsamma, blir B praktiskt taget löst från sina förpliktelser enligt avtalet. B kan däremot påyrka, att A håller överenskommelsen. Om parterna äro flera än två, t. ex. A, B och C, och endast A erhåller föreläggande utan att dock följa detsamma, blir han urståndsatt att påtala ett kontraktsbrott

av B. C däremot kan av A anmodas att påtala detsamma, och gör C det, är intet vunnet med bestämmelsen. Om en sammanslutning underlåter att fullgöra ett föreläggande, förlorar visserligen sammanslutningen som sådan rätten att tala å kontraktsbrott från någon medlems sida, men det är därmed ej sagt, att en medlem blir förhindrad att påtala dylikt brott från annan medlems sida.

Dessa konsekvenser äro icke tilltalande. I det övervägande antalet fall torde det nämligen med avseende å underlåtenheten att efterkomma ett föreläggande eller i fråga om lämnandet av oriktig uppgift föreligga komplottanskap mellan de i överenskommelsen deltagande parterna. Med hänsyn härtill borde såväl dylik underlåtenhet från en parts sida som lämnande av oriktig uppgift från denne föranleda, att påföljd för kontraktsbrott överhuvud taget icke får göras gällande. En dylik omständighet bryter praktiskt taget överenskommelsen. Visserligen förhindrar man härigenom ej tillkomsten av ett nytt avtal, men man kan på detta sätt bereda möjlighet för en part att utträda ur intressegemenskapen utan att riskera någon påföljd. Anser man sig icke kunna gå så långt som här angivits, borde diskrimineringen i allt fall träffa jämväl den som haft vetskap om att ett för medkontrahent givet föreläggande ej fullgjorts eller att oriktig uppgift lämnats och vilken icke hos undersökningsmyndigheten tillrättalagt saken.

Såsom anförts i priskontrollnämndens promemoria torde en påföljdsbe-^{Departements-} stämmelse av den innebörd kommissionen upptagit i 12 § i sitt lagförslag ^{chefen.} medföra vissa konsekvenser som kunna anses mindre tillfredsställande. Dessa skulle måhända i viss mån undvikas om bestämmelsen, i enlighet med vad i promemorian ifrågasatts, utformades så att underlåtenhet att efterkomma anmaning eller lämnande av oriktig uppgift vid anmälan skulle föranleda, att påföljd för kontraktsbrott överhuvud icke finge göras gällande. Bestämmelsen skulle härigenom komma att i viss mån närmare överensstämma med de danska och norska förebilderna. Emellertid är skyldigheten att anmäla kartellavtal enligt såväl den danska som den norska motsvarigheten till den nu föreslagna övervakningslagen utformad annorlunda än i denna. Den danska lagen stadgar obligatorisk anmälningsskyldighet. Enligt den norska lagen äger vederbörande kontrollmyndighet i allmän kungörelse föreskriva att kartellavtal skola anmälas. Anmälningsskyldigheten är sålunda icke i någon av dessa lagar beroende av anmaning hos de enskilda yrkesutövarna.

Vissa skäl tala enligt mitt förmenande dock för att införa en påföljdsbestämmelse av den i förhållande till kommissionens förslag mera vidsträckt innebörd som nyss angivits. Bestämmelsen har emellertid i denna form icke varit föremål för granskning av remissmyndigheterna. Det synes därför icke lämpligt att nu framlägga förslag om en sådan bestämmelse. Det kan även ifrågasättas om icke ett dylikt stadgande kunde vålla en viss osäkerhet under övergångstiden innan registreringen utsträckts över större delen av näringslivet. Med hänsyn till det anförda har någon motsvarighet till den i 12 § i kommissionens förslag stadgade civilrättsliga påföljden icke upptagits i departementsförslaget. Om erfarenheten skulle göra det sannolikt att en sådan regel erfordras, torde emellertid frågan framdeles böra tagas under förnyat övervägande.

I samband med att den civilrättsliga påföljden för underlåtenhet att inom förelagd tid anmäla konkurrensbegränsande överenskommelse och för lämnande av oriktig uppgift vid sådan anmälan uteslutits, har straffpåföljden ansetts böra skärpas. Fängelse ingår sålunda i straffskalan för fall då försvårande omständigheter föreligga.

11—15 §§.

Paragraferna motsvara 15—19 §§ i kommissionens förslag.

Slutstadgande.

Kommissionen har uttalat, att den föreslagna lagstiftningen borde börja att tillämpas i samband med prisregleringslagens upphävande. För att icke priskontrollen skulle behöva bibehållas längre än som med hänsyn till prisutvecklingen ansåges erforderligt, vore det angeläget, att lagstiftningen genomfördes snarast möjligt.

*Departements-
chefen.*

I propositionen nr 74 till innevarande års riksdag har föreslagits, att prisregleringslagens giltighetstid skall utsträckas till och med den 30 juni 1947. I denna proposition har uttalats, att sådana kostnads- och prisförhållanden ännu icke inträtt att man kunde avstå från de kontrollmöjligheter, som prisregleringslagen erbjöde. För närvarande kan icke sägas när priskontrollen kommer att upphöra. Det måste emellertid anses vara av vikt att den tillämnade övervakningen av konkurrensbegränsande företeelser genomföres i så god tid att den redan omedelbart i samband med priskontrollens upphörande kan utövas i full utsträckning. För att så skall kunna ske bör den föreslagna övervakningslagstiftningen träda i kraft och det centrala utrednings- och övervakningsorganet sättas i funktion innan prisregleringslagen upphäves. Lämpligt synes vara att åt Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma den närmare tidpunkten för övervakningslagens ikraftträdande.

I samband därmed torde 1925 års lag böra upphävas. Emellertid bör därvid stadgas, att lagen alltjämt skall äga tillämpning med avseende å undersökning, som verkställt eller ännu icke blivit slutförd dessförinnan. Genom beslut den 30 september 1945 har Kungl. Maj:t uppdragit åt oljeutredningen 1945 att i egenskap av undersökningsmyndighet enligt 1925 års lag verkställa undersökning rörande vissa företag. Ett stadgande av nyss angiven innebörd synes erforderligt för att möjliggöra fullföljandet av denna undersökning liksom av andra undersökningar, som må kunna beslutas med stöd av lagen innan densamma upphäves. Emellertid torde behov av sådant stadgande föreligga jämväl i det hänseendet, att lagens straff- och sekretesskydd för uppgifter, som tidigare inhämtats eller som i fortsättningen kunna komma att inhämtas, bör äga bestånd även framdeles.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Förevarande stadgande motsvarar 10 § i kommissionens förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

Kommissionen har beträffande det närmare innehållet i 10 § i kommissionens lagförslag uttalat, att frågan, huruvida av yrkesutövare lämnade upplysningar om affärs- eller driftförhållanden vore av sådan beskaffenhet att deras offentliggörande kunde lända honom till men, i första hand skulle bedömas av övervakningsmyndigheten själv. Givetvis stode det dock yrkesutövaren fritt att exempelvis i samband med ingivandet av anmälan om överenskommelser av konkurrensbegränsande natur uttala önskemål rörande den utsträckning, i vilken ett hemlighållande av handlingarnas innehåll borde ske. Om övervakningsmyndigheten vore av annan mening än yrkesutövaren, borde denne underrättas därom. För yrkesutövare stode därefter den möjligheten till buds, att han i enlighet med stadgandet i 18 § i kommissionens förslag underställde frågan Kungl. Maj:ts avgörande.

I fråga om tolkningen av bestämmelsen i 10 § första stycket borde enligt kommissionens mening anmärkas, att enskild yrkesutövers kalkylmaterial eller tablåer över kostnadsfördelningen i regel måste anses utgöra sådant material, vars offentliggörande kunde lända yrkesutövaren till men.

Beträffande den allmänna sekretessregeln i 10 § första stycket i kommissionens lagförslag har 1943 års sekretessutredning — efter att ha erinrat om att en av förutsättningarna för att handling, som inkommit till eller upprättats hos övervakningsmyndighet, icke skall få utlämnas är, att handlingen icke är av beskaffenhet att böra införas i kartellregister — yttrat bl. a följande.

Mot den angivna förutsättningen synes kunna anmärkas att registret icke — såsom exempelvis straffregistret — är avsett att bestå av däri sammanförda handlingar, utan av anteckningar, vilkas innehåll kan vara hämtat ur skriftliga överenskommelser eller redogörelser för muntliga överenskommelser och stundom även ur protokollsanteckningar, brev m. m. Hos myndigheten förvarade handlingar kunna därför icke sägas vara av beskaffenhet att böra införas i kartellregistret. Den angivna förutsättningen synes även medföra att myndigheten på ett alltför tidigt stadium nödgas taga ståndpunkt till frågan, om en handling helt eller delvis är av beskaffenhet att böra införas i kartellregister. I den mån handlingen är av sådan beskaffenhet och således enligt första stycket icke får hemlighållas, blir den nämligen på grund av stadgandena i tryckfrihetsförordningen offentlig, så snart den inkommit till myndigheten. Det synes emellertid ha varit i betänkandet avsett, att offentlighet icke skulle inträda, innan myndigheten slutfört det utredningsarbete, som erfordras för ett bedömande av frågan, huruvida och i vilken omfattning innehållet i viss överenskommelse skall införas i kartellregister. Handlingar av ifrågavarande slag synas därför böra bli fritt tillgängliga, först när införelse i kartellregister skett. Detta syfte torde kunna vinnas därigenom att den angivna förutsättningen uteslutes samt att i stället stadgas, att den i första stycket upptagna sekretessbestämmelsen icke är tillämplig på kartellregister. Av ett dylikt undantag lär följa att offentliggö-

rande av det material på vilket anteckning i registret grundar sig icke kan lända vederbörande yrkesutövare till men, i den mån det icke innehåller andra uppgifter än sådana som införts i registret, och att därför även detta material blir fritt tillgängligt, så snart införingen i registret skett.

I fråga om andra stycket av den av kommissionen föreslagna 10 § erinrar sekretessutredningen om att stadgandet av kommissionen avsetts skola bereda skydd för uppgifter, genom vilkas offentliggörande utländska konkurrenter skulle kunna erhålla sådana upplysningar om svenska konkurrensförhållanden, vilka skulle kunna skada legitima affärsintressen här i landet. Utredningen uttalar i fortsättningen om förevarande stadgande.

Mot den föreslagna regeln kan anmärkas att den icke bereder skydd mot utlämnande av kartellregistret, i den del varom fråga är, förrän Kungl. Maj:t meddelat sitt beslut, och ej heller för handlingar som i sådant ärende ingivits till Kungl. Maj:t. Enligt första stycket är handling av beskaffenhet att böra införas i kartellregister offentlig. Handlingen blir därför offentlig, så snart den inkommit till myndigheten, och den synes förbli offentlig, även om viss del av kartellregistret förklaras hemlig. Skulle man från sekretessregeln i första stycket undanta endast själva kartellregistret, föreligger dock icke enligt lagförslaget någon rätt för myndigheten att uppskjuta införingen i kartellregister, till dess framställning som nu avses blivit avgjord av Kungl. Maj:t. Ej heller kunna framställningen och de överenskommelser eller andra handlingar som bifogats anses hemliga utan särskilt stadgande. Bestämmelsen i andra stycket synes på grund av vad nu anförts böra kompletteras. Det kan därvid ifrågasättas, om ej, till undvikande av men för yrkesutövare som ej erhållit kännedom om ifrågasatt registrering eller ej förstått att på rätt sätt tillvarataga sina intressen, framställning enligt andra stycket borde kunna göras även av myndigheten. Det normala bör självfallet vara att det skall ankomma på yrkesutövare att göra sådan framställning och att myndigheten ej tar initiativ därtill om ej något önskemål framställt av yrkesutövare. Befogenhet för myndigheten att göra sådan framställning synes dock kunna medföra en smidigare tillämpning av de givna reglerna.

Sekretessutredningen anför slutligen beträffande vissa i kommissionens betänkande berörda frågor följande.

I betänkandets specialmotivering uttalas att det står yrkesutövare fritt att exempelvis i samband med ingivandet av anmälan om överenskommelser av konkurrensbegränsande natur uttala önskemål rörande den utsträckning, i vilken ett hemlighållande av handlingarnas innehåll bör ske, samt att om undersökningsmyndigheten är av annan mening än yrkesutövaren, denne bör underrättas därom, varefter den möjligheten står honom till buds, att han i enlighet med stadgandet i 18 § underställer frågan Kungl. Maj:ts avgörande. Härvid torde ha förutsatts att handlingen, innan Kungl. Maj:t meddelat sitt avgörande, icke är offentlig.

Mot vad sålunda anförts synes, i vad angår hemlighållandet av allmänna handlingar, vissa erinringar kunna göras. Över beslut av myndigheten att i kartellregister införa innehållet i viss överenskommelse synes yrkesutövaren väl kunna föra klagan enligt 18 § i utkastet. Däremot äger han icke med tillämpning av detta stadgande underställa Kungl. Maj:ts prövning fråga om utlämnande av allmän handling. I sistnämnda hänseende gälla oavsett om hithörande sekretessbestämmelser upptagas i den av kommissio-

nen föreslagna lagen eller i sekretesslagen, reglerna i tryckfrihetsförordningen. Enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen skall framställning om handlings utbekommande i regel prövas av den myndighet hos vilken handlingen finnes. Yrkesutövaren har icke möjlighet att göra fråga härom till föremål för någon förhandsprövning av Kungl. Maj:t med bindande verkan för myndigheten. Ej heller äger han klaga över beslut av myndigheten att utlämna handling. Skulle skäl anses föreligga att, då yrkesutövare vill hänskjuta frågan om införing i kartellregistret till Kungl. Maj:ts prövning, bereda sekretess åt sådan införing till dess frågan härom blivit avgjord, måste särskild bestämmelse meddelas i samband med övriga sekretessbestämmelser.

I betänkandet anföres i den allmänna motiveringen att innan Kungl. Maj:t, i fall då sådant erfordras, fattar beslut om publicering av sådana redogörelser för yrkesutövarers eller sammanslutningars förhållanden, som myndigheten avlämnat och som bygga på hemligt material, vederbörande företag eller sammanslutning bör ha rätt att avgiva yttrande i ärendet. En regel av sådant innehåll förekommer i 1925 års lag. Däremot anges icke i sekretesslagen, i vilken utsträckning enskilda skola höras, innan Kungl. Maj:t, i fall då sådant kan förekomma, förordnar om utlämnande av allmänna handlingar. Även om sålunda vad kommissionen uttalat bör tillämpas i nu avsedda ärenden, synes detta icke behöva angivas i lagtexten.

Stockholms handelskammare har ansett det finnas anledning överväga om icke åtminstone de av yrkesutövarna själva ingivna handlingarna borde på samma sätt som avgivna självdeklarationer förstöras efter viss lämplig tidrymd, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnade.

Uttalande i samma riktning har gjorts av *Skånes handelskammare*.

Kommerskollegium har för sin del icke ansett sig böra tillstyrka dessa förslag, då det efter den tidrymd, varom kunde bliva fråga, för vederbörande yrkesutövare knappast torde föreligga något större intresse av sekretess rörande förevarande uppgifter.

Sekretessutredningens erinringar mot utformningen av kommissionens förslag till sekretessbestämmelser ha beaktats. *Departements-
chefen.*

Då sålunda kartellregister undantages från tillämpningen av den allmänna sekretessregeln i förevarande paragrafs första stycke, torde, såsom sekretessutredningen uttalat, offentliggörande av det material på vilket anteckning i registret grundar sig icke kunna lända vederbörande yrkesutövare till men, i den mån det icke innehåller andra uppgifter än som införts i registret. Även detta material blir därför fritt tillgängligt, så snart införingen i registret skett.

I fråga om tolkningen av bestämmelserna i första stycket biträder jag kommissionens uppfattning, att enskild yrkesutövarers kalkylmaterial eller tablåer över kostnadsfördelningen i regel måste anses utgöra sådant material, vars offentliggörande kan lända yrkesutövaren till men.

Beträffande bestämmelserna i andra stycket må framhållas att det i regel bör ankomma på yrkesutövare att själv bevaka sina intressen i fråga om hemlighållande av kartellregister i visst hänseende. Genom att även övervak-

ningsmyndighet tillagts befogenhet att göra sådan framställning synes emellertid, såsom sekretessutredningen påpekat, en smidigare tillämpning av de i förevarande lagrum givna reglerna kunna åstadkommas.

Såsom jag i annat sammanhang uttalat torde Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om kartellregisters hemlighållande i viss del icke böra vara inskränkt till sådana fall då offentliggörande av uppgift däri skulle kunna skada svenska affärsintressen i förhållande till utländska konkurrenter. Även för andra fall, då affärsintressen skulle kunna lida skada genom offentliggörandet, bör sådant förordnande kunna givas.

Gentemot ett uttalande i kommissionens betänkande att yrkesutövare skulle ha möjlighet att underställa Kungl. Maj:ts avgörande frågan om i vilken utsträckning till övervakningsmyndighet ingivna handlingar borde hemlighållas har sekretessutredningen, på sätt förut angivits, framställt vissa erinringar. Av vad i samband därmed anförts framgår, att yrkesutövare icke har möjlighet att göra fråga om handlings utbekommande till föremål för förhandsprövning av Kungl. Maj:t med bindande verkan för den myndighet, hos vilken handlingen finnes, samt att han icke heller äger klaga över beslut av myndigheten att utlämna handling. Däremot kan han föra klagan över övervakningsmyndighets beslut att i kartellregister införa innehållet i viss överenskommelse. Någon bestämmelse i syfte att bereda sekretesskydd åt sådan införing till dess frågan därom blivit avgjord av Kungl. Maj:t synes icke vara påkallad och har ej heller föreslagits.

I 1925 års lag förekommer en regel av innehåll, att innan Konungen, i fall då hans tillstånd erfordras för publicering, låter offentliggöra handling, tillfälle skall lämnas vederbörande företag eller sammanslutning att yttra sig i ärendet. Någon motsvarande regel har icke upptagits i förevarande lagförslag. Även om den princip, som uttalas i nyssnämnda lagregel, bör tillämpas även i ärenden enligt den föreslagna nya lagen, synes detta, såsom sekretessutredningen framhållit, icke behöva angivas i lagtexten.

Beträffande det av några handelskamrar framförda förslaget om en bestämmelse av innehåll att handlingar, som yrkesutövare ingivit till övervakningsmyndighet, skulle förstöras efter viss tid har jag funnit mig böra biträda kommerskollegii uppfattning. Något stadgande av angivet innehåll har därför icke upptagits.

Då den föreslagna lagen angående ändrad lydelse av 20 § sekretesslagen självfallet bör träda i kraft samtidigt med lagen om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet, torde åt Kungl. Maj:t böra överlämnas att bestämma jämväl den närmare tidpunkten för förstnämnda lags ikraftträdande.

Departementschefens hemställan.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det inom handelsdepartementet upprättade förslaget till *lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet* måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sigmund Vogel.

F ö r s l a g
till
L a g
om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelse.

1 §.

I syfte att förebygga skadliga verkningar av ofullständig konkurrens inom näringslivet skall övervakning ske på sätt nedan stadgas genom registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser och genom specialundersökningar.

Övervakning utövas av myndighet som Konungen bestämmer (övervakningsmyndighet).

Om registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser.

2 §.

Den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför viss tjänst är skyldig att efter anmaning till övervakningsmyndighet anmäla av honom ingångna eller eljest biträdda kartellavtal och andra liknande överenskommelser av konkurrensbegränsande natur, vilka beröra pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållandena här i riket.

Vad i första stycket sägs skall äga tillämpning jämväl beträffande yrkesutövare, som yrkesmässigt

driver rörelse, avseende in- eller utlåning av penningar eller handel för egen räkning med in- eller utländskt mynt eller med värdepapper, överlåter eller upplåter förmögenhetsrättighet av immateriell art, upplåter nyttjanderätt till viss förnödenhet eller utövar sådan hotell- eller pensionärörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd.

Med yrkesutövare, som ovan avses, likställes sammanslutning av sådana yrkesutövare.

3 §.

Anmaning må avse överenskommelser, som föreligga vid viss tidpunkt eller som träffas eller tillämpas under viss tidsperiod.

4 §.

Vid anmälan enligt 2 § skall fogas avskrift av överenskommelse ävensom av övriga handlingar, vilka äro ägnade att belysa överenskommelsens innebörd. Är överenskommelsen helt eller delvis muntlig, skall vid anmälan fogas fullständig redogörelse för det muntligen överenskomna innehållet.

5 §.

Finnes anmäld överenskommelse vara av konkurrensbegränsande natur, skall övervakningsmyndigheten i särskilt kartellregister införa överenskommelsens huvudsakliga innehåll.

Om specialundersökningar.

6 §.

Övervakningsmyndighet äger besluta att yrkesutöwares verksamhet, som i 2 § avses, skall göras till föremål för undersökning i vad avser förekomsten av ofullständig konkurrens och därav föranledd inverkan på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållandena här i riket. Sådan undersökning må dock verkställas endast i de fall, där myndigheten finner anledning befara, att skadliga verkningar av ofullständig konkurrens kunna uppkomma, eller där myndigheten eljest anser särskilda skäl föreligga för en dylik undersökning.

7 §.

För undersöknings fullföljande äger övervakningsmyndighet förelägga yrkesutövare

att för myndigheten hålla tillgängliga handelsböcker, korrespondens och övriga handlingar, vilka kunna vara av betydelse för undersökningen; ävensom

att i övrigt meddela myndigheten alla uppgifter, som myndigheten finner erforderliga för vinnande av det med undersökningen avsedda syftet.

Vad sålunda stadgats innebär icke skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

Uppgiftsskyldig må kallas att personligen inställa sig inför myndigheten.

8 §.

Därest det på grund av särskilda omständigheter finnes vara för undersökningens fullföljande erforderligt, äger myndigheten förelägga jämväl annan än den som jämlikt 7 § är uppgiftsskyldig att, på sätt och i den utsträckning i nämnda paragraf är stadgat, meddela uppgift som där sägs.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

Vid meddelande av föreläggande eller kallelse enligt 7 och 8 §§ äger övervakningsmyndighet utsätta vite.

10 §.

Den som underlåter att inom förelagd tid anmäla överenskommelse, som i 2 § sägs, eller som vid sådan anmälan eller i fall, som i 7 eller 8 § avses, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift, straffes med dagsböter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare där någon, som har eller haft att taga befattning med undersökning, som i 6 § sägs, i vidare mån än som kan anses **erforderligt** för uppdragets fullgörande yppar affärs- eller driftförhållande, varom han under sin verksamhet i eller för uppdraget erhållit kännedom, eller där han begagnar sig av sådan kännedom för att bereda sig eller annan fördel eller för att göra skada.

Brott, som i andra stycket avses, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

11 §.

Då vid domstol förekommer mål om brott, som i 10 § sägs, må domstolen, där målets offentliga handläggning finnes kunna för någon medföra skada genom yppande av affärs- eller driftförhållande, förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

12 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

13 §.

Den, som enligt 7 eller 8 § inställer sig inför övervakningsmyndighet, äger att därför uppbära ersättning enligt grunder som fastställas av Konungen.

14 §.

Över beslut av övervakningsmyndighet må klagan föras hos Konungen inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad.

15 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

Genom denna lag upphäves lagen den 18 juni 1925 (nr 223) om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar; dock skall sistnämnda lag alltjämt äga tillämpning med avseende å undersökning, som verkställts innan den nya lagen trätt i kraft eller ännu icke blivit slutförd vid ikraftträdandet.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249)
om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna
handlingar.**

Härigenom förordnas, att 20 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar skall erhålla följande ändrade lydelse.

20 §.

Handling, som inkommit till övervakningsmyndighet varom förmåles i lagen om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet, må, i den mån handlingen innehåller upplysningar om yrkesutövares affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke i andra fall än Konungen bestämmer utlämnas förrän tjugu år förflutit från handlingens datum. Vad nu sagts gälle ock hos myndigheten upprättad handling, dock ej kartellregister.

På framställning av vederbörande yrkesutövare eller myndighet, som avses i första stycket, äger Konungen, om särskilda skäl därtill äro, förordna, att kartellregister, såvitt angår däri intagna uppgifter rörande viss överenskommelse, icke må utlämnas tidigare än tjugu år efter det anteckning om överenskommelsen gjorts i registret. Har framställning om sådant förordnande gjorts, må, innan ärendet blivit av Konungen avgjort, kartellregister i den del framställningen avser icke utlämnas. Vad nu sagts gälle ock handlingarna i ärendet; om utlämnande av sådan handling efter ärendets avgörande äge vad i första stycket stadgats motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

Bihang.

F ö r s l a g
till
lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelse.

1 §.

I syfte att förebygga missbruk av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet skall övervakning av dylika företeelser ske genom registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser och genom specialundersökningar på sätt nedan stadgas.

Övervakningen verkställles av myndighet som Konungen bestämmer.

Om registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser.

2 §.

Den som yrkesmässigt säljer eller upplåter nyttjanderätt till viss förnödenhet, yrkesmässigt överlåter eller upplåter förmögenhetsrättighet av immateriell art eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför viss tjänst är skyldig att efter anmaning till myndighet, som i 1 § avses, anmäla av honom ingångna eller eljest biträdda kartellavtal och andra liknande överenskommelser av konkurrensbegränsande natur, vilka beröra pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållandena här i riket.

Lika med yrkesutövare, som i första stycket sägs, skall anses sammanslutning av sådana yrkesutövare.

3 §.

Anmaning, som i 2 § sägs, må avse överenskommelser, som föreligga vid viss tidpunkt eller som träffas eller tillämpas under viss tidsperiod.

4 §.

Vid anmälan om överenskommelse, som i 2 § avses, skall fogas avskrift av överenskommelsen ävensom av övriga handlingar, vilka kunna antagas belysa överenskommelsens innebörd. Är överenskommelsen eller del därav muntlig, skall vid anmälan fogas fullständig redogörelse för den muntliga överenskommelsen.

5 §.

Då anmälan rörande viss överenskommelse avgivits till myndighet, som i 1 § avses, skall myndigheten, där överenskommelsen finnes vara av konkurrensbegränsande natur, i särskilt kartellregister införa överenskommelsens huvudsakliga innehåll.

6 §.

För undersökning huruvida anmälningsskyldighet föreligger eller rätteligen fullgjorts äger myndighet som i 1 § avses, att hos envar, som kan antagas vara anmälningsskyldig enligt denna lag, taga del av handelsböcker, korrespondens och övriga handlingar, vilka kunna lämna upplysningar i sagda hänseenden.

Om specialundersökningar.

7 §.

Myndighet som i 1 § avses, äger, när myndigheten anser skäl därtill föreligga, besluta, att i 2 § avsedd yrkesutövare skall på sätt nedan sägs göras till föremål för undersökning rörande förekomsten av ofullständig konkurrens och därav föranledd inverkan på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållandena här i riket.

8 §.

För fullföljande av undersökning, som i 7 § sägs, äger myndigheten föreskriva, att yrkesutövaren skall vara skyldig

att för myndigheten hålla tillgängliga handelsböcker, korrespondens och övriga handlingar, vilka kunna antagas vara av betydelse för undersökningen; ävensom

att i övrigt meddela myndigheten alla uppgifter, som myndigheten finner erforderliga för vinnande av det med undersökningen avsedda syftet.

Vad sålunda stadgas innebär icke skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

Den som är uppgiftsskyldig enligt denna paragraf må kallas att personligen inställa sig inför myndigheten.

9 §.

Därest det på grund av särskilda omständigheter finnes vara för undersökningens fullföljande erforderligt, äger myndigheten förelägga jämväl annan än den som jämlikt 8 § är uppgiftsskyldig att, på sätt i nämnda paragraf är stadgat, i visst avseende meddela uppgift som där sägs.

Allmänna bestämmelser.

10 §.

Handling som inkommit till eller upprättats hos myndighet, som i 1 § avses, och som icke är av beskaffenhet att böra införas i kartellregister må, i den mån handlingen innefattar sådana upplysningar om yrkesutövares affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända honom till men, icke i andra fall än Konungen bestämmer utlämnas förrän tjuugu år förflutit från handlingens datum.

Om särskilda skäl därtill äro, äger Konungen på framställning av vederbörande yrkesutövare förordna, att i kartellregister intagna uppgifter rörande viss överenskommelse icke må utlämnas tidigare än tjuugu år efter det uppgifterna intagits i registret.

11 §.

Försummar någon efter anmaning, varom i 2 § sägs, att fullgöra vad honom i följd därav åligger, äger myndighet som i 1 § avses förelägga honom vite. Jämväl vid meddelande av föreläggande eller kallelse enligt 8 och 9 §§ må vite utsättas.

12 §.

Har yrkesutövare, som i 2 § avses, underlåtit att inom förelagd tid inkomma med anmälan om överenskommelse, som i nämnda paragraf sägs, eller har han vid fullgörande av sin anmälningskyldighet lämnat oriktig uppgift angående sådan överenskommelse äger han icke göra gällande i överenskommelsen stadgad påföljd för kontraktsbrott mot någon som bryter överenskommelsen.

Lämnas oriktig uppgift, vilken saknar betydelse för anmälningskyldighetens syfte, skall dock vad i första stycket sägs icke äga tillämpning.

13 §.

Den som underlåter att inom förelagd tid anmäla överenskommelse, som i 2 § sägs, eller uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vid anmälan om dylik överenskommelse lämnar oriktig uppgift straffes med dagsböter.

14 §.

Där någon i fall, som i 8 eller 9 § avses, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift, straffes med dagsböter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare där någon, som har eller haft att taga befattning med undersökning, som i 7 § sägs, i vidare mån än som kan anses erforderligt för uppdragets fullgörande yppar affärs- eller driftförhållande, varom han under sin verksamhet i eller för uppdraget erhållit kännedom, eller där han begagnar sig av sådan kännedom för att bereda sig eller annan fördel eller för att göra skada.

Brott, som i andra stycket avses, må ej av allmän åklagare åtalas, där det ej av målsägande till sådant åtal angives.

15 §.

Då vid domstol förekommer mål om brott, som i 13 eller 14 § sägs, må domstolen, där målets offentliga handläggning finnes kunna för någon medföra skada genom yppande av affärs- eller driftförhållanden, förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

16 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla Kronan.

17 §.

Den som enligt 8 eller 9 § inställer sig inför myndighet, som i 1 § avses, äger att därför uppbära ersättning enligt grunder som fastställas av Konungen.

18 §.

Över beslut av myndighet, som i 1 § avses, må klagan föras hos Konungen inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad.

19 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer, från och med vilken dag lagen den 18 juni 1925 (nr 223) om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar skall upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 26 april 1946.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 17 april 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 12 april 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. assessorn F. G. H. Öhman.

Förslaget föranledde följande yttrande av lagrådet.

1 §.

Enligt förevarande paragraf, som innefattar förslagets grundläggande bestämmelser, skall övervakning på sätt i det följande närmare stadgas äga rum i syfte att förebygga skadliga verkningar av ofullständig konkurrens inom näringslivet. Uttrycket »ofullständig konkurrens» är hittills okänt i svensk lagstiftning, och även om en sådan benämning brukas i den nationalekonomiska litteraturen, är uttrycket i allmänna medvetandet icke så klart till sin innebörd, att det utan närmare förklaring bör införlivas med lagspråket. Härvid är särskilt att märka, att ordet »ofullständig» i förbindelse med begreppet konkurrens svårigen kan anses träffande karakterisera det sakläge, som avses. Såsom framgår av paragrafens innehåll i övrigt, är för den åsyftade situationen utmärkande, att skadeverkningar kunna beräknas härröra från konkurrensbegränsning inom näringslivet. Frågan skulle därför lösas enklast genom att uttrycket »ofullständig konkurrens» utbyttes mot termen »konkurrensbegränsning». Vidtages denna ändring, bör motsvarande jämkning genomföras i 6 §.

Genom den nu förordade ändringen kommer lagens rubrik att bättre ansluta sig till avfattningen av förevarande paragraf. Det vore emellertid såväl från lagteknisk synpunkt som i språkligt hänseende till fördel, om rubriken bringades i full överensstämmelse med paragrafens innehåll.

Vidare må framhållas, att den i paragrafens första stycke och i rubriken före 6 § använda beteckningen »specialundersökningar» torde böra ersättas med det i lagstil lämpligare uttrycket »särskild undersökning».

3 §.

I denna paragraf stadgas, att anmaning må avse överenskommelser, som föreligga vid viss tidpunkt eller som träffas eller tillämpas under viss tidsperiod. Då vad sålunda föreskrivits, såvitt angår överenskommelse som träffats före anmaningen, redan framgår av 2 §, bör stadgandet ändras så, att däri utsäges allenast, att anmaning må avse jämväl överenskommelse, som föreligger vid viss framtida tidpunkt eller som träffas eller tillämpas under viss tidsperiod.

4 §.

Förevarande paragraf upptager stadgande, att vid anmälan enligt 2 § skall fogas — förutom avskrift av överenskommelsen — avskrift av övriga handlingar, vilka äro ägnade att belysa överenskommelsens innebörd. Denna bestämmelse synes ha fått en avfattning, som går längre än stadgandets grund kräver. Syftet skulle komma till bättre uttryck, därest det föreskrives, att vid anmälan skall fogas avskrift av överenskommelsen ävensom av övriga handlingar, som erfordras för att fastställa överenskommelsens innehåll.

5 §.

Övervakningsmyndigheten skall enligt denna paragraf, därest anmäld överenskommelse finnes vara av konkurrensbegränsande natur, i särskilt kartellregister införa överenskommelsens huvudsakliga innehåll. I registret bör emellertid anteckning ske även om konkurrensbegränsande överenskommelse, som icke anmälts men varom övervakningsmyndighet erhållit kännedom genom specialundersökning enligt 6 §. På grund av stadgandet i 15 § ankommer det på Kungl. Maj:t att utse den övervakningsmyndighet, som skall föra kartellregistret, och att meddela bestämmelser rörande omfattningen av de anteckningar, som skola göras i registret. Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt att i förevarande paragraf upptaga allenast en allmän regel, att över konkurrensbegränsande överenskommelser, som anmälts eller vid särskild undersökning kommit till övervakningsmyndighets kännedom, skall föras register (kartellregister).

6 §.

Denna paragraf skulle erhålla en lämpligare avfattning, om stadgandet inleddes med angivande av de förutsättningar, under vilka den ifrågavarande undersökningen må företagas. Den i paragrafen upptagna förutsättningen, att övervakningsmyndighet finner anledning befara, att skadliga verkningar av ofullständig konkurrens kunna uppkomma, torde enligt förslaget mening omfatta icke blott det fall, att dylika verkningar framdeles inträffa, utan även det fall, då sådana verkningar redan föreligga. Vad sålunda åsyftas synes böra komma till tydligare uttryck i lagtexten.

Beträffande uttrycket »ofullständig konkurrens» hänvisas till vad lagrådet därom anfört vid 1 §.

11 §.

Finnes offentlig handläggning av mål kunna för någon medföra skada genom yppande av affärs- eller driftförhållande, må domstolen enligt förevarande paragraf förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Regeln är begränsad till mål om brott, som i 10 § sägs. Ett berättigat intresse, att handläggningen icke blir offentlig, kan emellertid föreligga jämväl då mål rör utdömande av vite, som utsatts enligt 9 §. Det synes därför vara påkallat, att bestämmelsen vidgas i nämnda hänseende.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 maj 1946.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anmälar chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, lagrådets den 26 april 1946 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 12 april 1946 remitterade förslaget till *lag om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden följande.

Lagrådets erinringar mot lagförslaget synas böra beaktas. Förslaget har därför omarbetats i enlighet med lagrådets hemställan. Därvid ha utöver de i utlåtandet föreslagna ändringarna verkställts vissa jämkningar i lagtexten av rent redaktionell natur.

Då sålunda lagförslagets rubrik undergått den ändringen att uttrycket »konkurrensbegränsande företeelser» utbyts mot termen »konkurrensbegränsning», har motsvarande jämkning vidtagits i texten till det vid statsrådsprotokollet den 12 april 1946 fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Vid anmälan av förevarande ärende i statsrådet den 12 april 1946 förordade jag att en särskild byrå skulle inrättas inom kommerskollegium med uppgift att såsom ett centralt utrednings- och övervakningsorgan handha huvuddelen av de med övervakningen av konkurrensbegränsning inom näringslivet sammanhängande frågorna. Då det är min avsikt att nu hemställa att nyss berörda båda lagförslag måtte föreläggas riksdagen till antagande, torde lämpligen även frågan om kostnaderna för byråns arbete böra upptagas till behandling.

Den planerade övervakningsverksamheten bör igångsättas redan vid ingången av budgetåret 1946/47. Då konkurrensbegränsningar av olika slag vunnit stor utbredning inom näringslivet, komma byråns arbetsuppgifter att bli mycket omfattande. Självfallet kan emellertid byrån icke redan från början träda i funktion i full utsträckning. Svårigheter kunna uppstå att ge-

nast ställa erforderlig personal till byråns förfogande. Vidare synes det vara lämpligt att innan byråns organisation slutgiltigt utformas avvakta erfarenheterna från arbetet under den första tiden. Byråns verksamhet torde därför få utvecklas successivt. Med hänsyn härtill ämnar jag icke nu framlägga en fullständig plan för byråns personalbestånd utan inskränker mig till att ange huvuddragen för den organisation, som blir erforderlig för arbetet under det första verksamhetsåret.

Byrån bör stå under ledning av en byråchef. Denne bör såsom närmaste medhjälpare ha två assistenter. Vidare böra vid byrån anställas tre amanuenser samt två eller möjligen tre skrivbiträden. Avlöningen synes böra till samtliga befattningshavare utgå i form av arvoden. Byråchefens årliga arvode bör bestämmas till högst 16 000 kronor och assistents till högst 10 800 kronor. Åt amanuens bör utgå ett arvode av 6 000 kronor för år och åt skrivbiträde ett arvode av 3 600—4 800 kronor för år. Å arvodena böra icke beräknas rörliga tilläggsförmåner. Med utgångspunkt från dessa beräkningar skulle kostnaden för avlöning av byråns personal under nästa budgetår uppgå till omkring 67 000 kronor. Då det emellertid kan förutses att samtliga angivna befattningshavare icke komma att anställas redan från budgetårets början utan att den tilltänkta personalorganisationen kommer att utbyggas efter hand, torde avlöningskostnaderna för budgetåret 1946/47 icke behöva beräknas till mer än högst 50 000 kronor. Kostnaderna böra bestridas från den i avlöningsstaten för kommerskollegium uppförda anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Riksdagens medgivande till överskridande av ifrågakommande anslagspost med sistnämnda belopp torde böra utverkas.

Byråns verksamhet kommer att medföra även vissa andra kostnader. Sålunda kunna nämnas kostnader för förbrukningsartiklar såsom skrivmateriel och dylikt ävensom för utrustning av erforderliga lokaler och för litteratur. Dessa utgifter torde kunna bestridas från den i omkostnadsstaten för kommerskollegium förslagsvis uppförda anslagsposten till expenser. Då det kan förutsättas att redan under nästa budgetår i övervakningslagen avsedda särskilda undersökningar komma att åtminstone i viss utsträckning igångsättas, torde därav föranledas resekostnader. Utgifter för resor för byråns egna befattningshavare böra bestridas från den i kommerskollegii omkostnadsstat förslagsvis upptagna anslagsposten till reseersättningar. Emellertid kan i samband med särskild undersökning även ifrågakomma, att yrkesutövare eller annan person kallas att inställa sig för att lämna upplysningar till byrån. Även härav föranledda resekostnader torde, därest riksdagen ej har något att erinra däremot, få bestridas från nämnda anslagspost till reseersättningar.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag

dels att tidigare omnämnda båda lagförslag måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande,
dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva att den i avlöningsstaten för kommerskollegium uppförda an-

slagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1946/47 överskridas med högst 50 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Lindenbaum.
